

Libros II de laude pudicitiae et sobrietatis, manu- A
scriptos in bibl. Cantabrigiensi · qui initio manci in
bibl. Leidensi. Meminit Sigebertus, c. 105. Incip.
Glorioso regi Carolo (Calvo) Milo supplex.

Principibus praecis vatium placuisse Camenas.

Prologum vulgavit Magnus Crusius in Diss. Epi-
stolica, p. 42 seq.

Confictum veris et hiemis. Incip

Conveniunt subito cuncti de montibus altis.

Edidit Oudinus tom. II, p. 326-328.

De S. Cruce carmen hexametrum duplex, in mo-
dum sphaerae ingeniosissime compositum, manus-
Elnone ad S. Amandum teste Miræo ad Sigebert
c. 105.

Carmina de laude parcatatis, eidem Calvo regi post B
Milonis obitum obtulit *Huchaldus*, propinquus ejus
ac discipulus, versibus quos edidit Edmundus Mar-

tene t. I. Anecdotor., p. 46.

Milo poeta tunc, noster didascalus idem,

Ingenium cujus hoc bene prodit opus.

Carmine qui quondam Vitam descripsit Amandi,

Præsulis eximil, detulit atque tibi.

Hunc quoque conscriptum vestro sub honore libellum

Dum cuperet votum concelebrare suum,

Occidit, humanae persolvens debita vitæ, etc

De arte metrica librum memorat Valesius Andreas
Bibl. Belg. p. 676.

Epistolas ad diversos Trithemius cap. 283 de S.
E., et de illustribus Benedictinis II, 50. Epitaphium
Milonis in Actis Sanctor., tom. III Jun. 16, p. 16,
ab Huchaldo, ut suspicor, ei positum :

Milo poeta, sopsus, cubat hoc sub marmore clausus,

Carminis dulciloquus, qui librum Sobrietatis

Edidit, et sanctum pulchre depinxit Amandum,

Floribus exornaus, metro prosaque venustus,

Tanti pontificis palmam, caput (a) atque Coronam.

'a) Val. Andreas et Oudinus, capit.

SANCTI AMANDI VITA METRICA

AUCTORE MILONE.

(Ex Actis sanctorum Bolland., Februarii tomo IV.)

• EPISTOLA MILONIS AD b HAIMINUM.

Reverentissimo Patri HAIMINO MILO, devotissimus
flliorum, indelebilem æternæ felicitatis jucunditatem.

Perfruitus quondam vestræ mansuetudinis beni-
gnissimo affatu, eo scilicet tempore, quo susceptus
a vobis, vestra immeritus merui jucundari allocu-
tione, ac melliflua perfoveri dulcedine, gratiarum
actionem persolvo. Siquidem erga exiguitatem meam
tanta vestræ excellentiæ benignitas viguit, ut dein-
ceps non cessaret, quod inflammatum erat in corde
meo vestri amoris ardere incendium. Et non imme-
rito : quippe melle pleni sincerissimæ dilectionis
cordis ac corporis gesta eructantes, quæ interiora
vestri pectoris habebant cubilia, facile obtinuitis, ne
de fibris meis ullo unquam tenore vestra labatur
amabilis mentio; sed æternaliter innovata conser-
vetur et perduret flore immarcescibili. Qua de re
fidens in tam laudabili paternitate vestra, ceu filius
indidi manibus vestris ineptas meæ imprudentiæ
nænas, præexercitatem (sic) scilicet ingenioli mei in
vita beatissimi Amandi; suppliciter obsecrans, ut si in
his aliquid fidei Catholicæ minus consonans, vel in-
congruum legi metricæ inveneritis, ad certæ normam
regulæ misericorditer, more paterno reducatis, nec
me meo dimittatis errori; contestor et obsecro per
sanguinem Christi, qui fusus est pro salute populi
Christiani. Quod si, misericordia supernæ majestatis

C præeunte, æquas textus carminis mei obtinuerit par-
tes; tunc una mecum hujus doni largitori, sancto
scilicet Spiritui, gratiarum laudes debita exultatione
persolvite, cujus munere tantum opus quivi utcum-
que compingere. Rusticitati autem meæ veniam dare
necesse est, quia rusticatio, ut quidam ait, ab Altis-
simo creata est. Et quamvis difficilioribus uti potæ-
rim aliquibus in locis verborum ambagibus, ne id
facerem sum prohibitus, qui etiam credidi futuram
opus istud gratius, si omnium Fratrum pateret audi-
tibus. Faveat ergo excellentia vestra non vitis meis
sed laboribus; ut illud percipiatis in cœlestibus
quod mortalis non vidit oculus. Valere vos optamus
ad omnium fidelium profectum æternaliter.

RESCRIPTUM HAIMINI AD EUMDEM.

D Infimus servus Christi Haiminus Miloni suo salu-
tem.

Carmen quod mihi, Frater amantissime, porrexi-
sti, avida mente perlegi; sed quia non satis est le-
gisse semel, juvit usque videre. Unde repetens a
principio non sine judiciali censura, quod ante sum-
motenus tetigi, totum ex integro legens et inculcans,
omnes in eo intentionis meæ vires impendi. Nam
primo putavi me, fateor, in planum posuisse pedem;
sed ut comperi meam exiguitatem non modo poculo
fontis irrigari, sed fluctibus eloquentiæ obrutum iri,
non sine cautela deinceps totum in flumen Fratris,

• Ita codex noster Ms. *Incipit Epistola Milonis Le-
vitæ, etc.*, at codex Amandinus: *Incipit Epistola
Milonis Philosophi ad venerabilem Patrem Haimi-
num, etc.*

b De Haimino sacerdote et monacho Vedastino egi-
mus ad Vitam S. Vedasti.

qui mecum sunt, quomodo sit navigandum ostendi. A Pars aliqua aptabat redolentia lumina ceris,
Et, quia in eo nec scopulum qui fidei obstet, offendi, nec, quod legi metricæ refragetur, inveni, hortor
Fratres nostros, qui a talibus studiis non abhorrent, munus hoc libenter suscipere, et obsecro ut satius
velint ad simile studium provocari, quam invidiæ facibus concremari. Novimus siquidem semper cives
civibus invidere, et secundum Salvatoris dictum neminem Prophetam, sive, ut tu solitus es dicere, nullum
Poetam acceptum esse in patria sua (*Luc. 11, 34*). Sed quia parvulum occidit invidia, minor esse
cognoscitur qui invidet quam ille cui invidetur. Papæ! miror opiparum valuisse divitibus præparare
convivium, quem putabam vix posse pauperibus exhibere vel gustum. Plane amantissimi Amandi ego
quidem id meritis imputo, de cujus præconiis exsultare ac Christum laudare non cesso. Est igitur
eloquium suave et carmen salibus dulcè, leni lapsu et plano sermone decurrit oratio. Quid amplius?
Dicant et iudicent sodales ut velint; ego autem arcanum cordis mei per vulgo; quia præconia tanti
Patris, mi dilecte, satis abundeque tuo carmine illustrasti. Noli tamen, obsecro, ab incepto desistere,
noli desidiæ aut inertis otio succumbere; noli gratiam, quæ tibi adjacet, negligere; sed, dum vacat,
semper te bonis studiis exerce: et noli quod gratis accepisti aliis denegare; noli solus bonum commune
possidere velle. Hæc sola pecunia est, quæ novit expansione augeri; hæc sola est, quæ sparsa crescit,
et erogata emolumenta capit; hæc est etiam, quæ absconsorem suum pœnis addicit, et bonum
dispensatorem æterni muneris gloria insignit.

Macte nova virtute, vale Milo optime vates,
Haiminique tui, dic, miserere Deus.

* PROCEMIUM OPERIS SEQUENTIS.

Festa propinquabant nostri veneranda Patroni,
Instabatque dies terrigenis celebris.

Ornabat nitidi præcelsa habitacula templi
Pervigili cura sancta caterva gregis.

Candentes tunicas atque ornamenta per aras
Ponebant texta stamine purpureo.

More parabantur solito pavimenta decenter
Marmore commixtis ordinibus variis.

^a Hæc præponebantur: *In nomine Domini incipit Vita S. Amandi Confessoris Christi, de prosa oratione in heroicum carmen metrico stylo transfusa, habens libellos 14, edita a Milone monacho cœnobii ipsius.*

Formabatque chorus cantica mellifluis.
Pars et oliviferis appendens vasa coronis,
Fundebat lucem corde, manu rutilam.
Tunc me sollicitum, ne in tantis munere turmis
Parerem vacuus, istud opus rapuit,
Laudibus apta piis, florentia gesta venusti
Præsulis ut metro dulcisono canerem.
Dulce decus, pietatis opus, compingere versu
Pontificis vitam suasit amor fidei.
Quorundam monitis Fratrum compulsus, enorme
Suscepi pondus viribus exiguis.
Antiquos, proh! non puduit reticere poetas,
Quis doctrina inerat vana, caduca, levis.
Fallendi studium quos cunctum lusit in ævum,
Totaque vita fuit dedita criminibus.
Carmine distincto verborum ferre cothurno,
Ac nomen laudis quærere per facinus.
Dumque per errores variis anfractibus irent,
Perfecere aliud nil, nisi mortis opus.
A qua decepti, inferno tumulisque repositi,
Fletibus assiduis talia facta luunt.
Muta mihi et sicco languebit lingua palato,
Falsaque qui damno, vera tacere queo.
Nam meliore via Christi celebrare tropæa
Muneris intuitu spes bene fida monet.
Laus ut summa Deo, veneratio debita Sancto,
Exemplum populis sit quoque Christicolis.
Et mihi succrescat cumulo scœnore merces,
Transferat et Justi hujus ad astra prece.
Intentata tamen prius isto schemate res est,
Et quæ non didici, conor amando laqui.
Ergo Dei fidens bonitate et munere sancti
Flaminis aggredior inscius istud iter.
Quisquis erit, nostrum qui carmen rodere mavult,
Verme fero justæ roditur invidiæ,
Et qui tam justo cupit aggaudere labori,
Patre Deo genitus, patris amator hic est.
Ergo evangelicum primo percurrere textum,
Illius et septem sacra sigilla juvat.
Tunc melius Sancti potero properare per actus,
Principium tale si pia membra habeant ^c.

En ornatus ad celebranda sanctorum festa ab
annis octingentis et amplius adhiberi solitus.

^c Hæc capita margini adscribimus, ac more nostro
distinguiimus: illa hic indicasse sufficit.

LIBER PRIMUS.

Capitula libri 1 ab auctore præfixa.

1. Humana Christi nativitas, et quod hunc omnia elementa Dominum fore cognoverint exponitur. — 2. Apostolorum electio, passio ac resurrectio et ad cœlos Christi ascensio, Spiritus quoque sancti emissio breviter indicatur. — 3. Quibus in locis Apostoli evangelium prædicaerint. — 4. Commemoratis Apostolorum successoribus B. Amandus subnectitur. — 5. Editor operis confitens inscientiam, sancti Spiritus postulat gratiam. — 6. Patria parentesque Beati commemorantur. — 7. Ubi Sanctus rognatos relinquens, Ogam petit. — 8. Ubi serpentem validum prece et crucis vexillo fugavit. — 9. Responsio ad patrem. — 10. Quod ad sepulcrum S. Martini orans caput sibi totondit. — 11. Quæ

liter Bituricas adiit, et de abstinentia et conversatione ipsius. — 12. Ubi Romam fidei ardore proficiscitur. — 13. Ubi a custode de ecclesia pellitur. — 14. Apparente Petro admonetur ad Gallias redire. — 15. Reditus Sancti referitur, simulque libellus cum prece finitur.

CAPUT PRIMUM.

Introductio poetica, a Christo et Apostolis ad S. Amandum. Hujus ortus.

1. Arbiter omnipotens, hominum rerumque Creator
Errorum tenebris mundo pereunte, misertus, [tor,
Virginis intravit thalamum, intactumque paravit
Hospitium sibi, clausæ quo nomine portæ
Hezechiel signat quam nullus conditus intrat ^a,
Ni solus, cui clausa patent habitacula, Christus,
Utque magis stupeas quodque est mirabile dictu,
Cœlestis clausam penetravit janua portam;
Unde Maria sui genitrix effecta parentis,
Virginis antiquæ delictum deluit Evæ,
Protulit et mundo verum sine semine fructum.
Ergo ubi conspicuo processit honore Redemptor,
Et mundo effulsit Phœbo rutilantior ipso;
Pastores pecorum primi, pressique pavore,
Conspicuos cives carmen cœlestis canentes
Audivere astris arrectis auribus: Auctor
Ad terras rerum quod venerit et Reparator,
Cujus in exortu cœlesti gloria regno
In terrisque foret homini pax sancta volenti.
Astra poli censere suos quod conditor esset,
Ad cujus cunas stellam misere coruscant,
Huncque suum Dominum pelagus cognoverat esse,
Se plantis cujus calcabile præbuit. Alnus
Sol quoque condoluit, cum fixum stipite vidit
Flens famulus Dominum furvo velatus amictu.
Terraque cognovit, quando est concussa tremore
Horribili fractis Sanctorum rite sepulcris.
Infernusque pavens tremuit, cum claustra revulsa
Vidit, conspicuo contractis lumine valvis.

2. Sed quia terrigenæ Regem super omnia necdum
Hunc fore credebant, simulacra nefanda putantes,
Pro dolor! esse Deos; non amplius ista manere
Passus, et antiquæ nec damna videre ruinæ,
Elegit quosdam, quos gratia sola beavit,
Per quos quadrifido mundi sub cardine gentes
Salvaret; quibus ostendit miracula magna,
Defunctis vitam tribuens, dans lumina cæcis.
Venerat et quoniam supra de sede Redemptor,
Ut proprio totum salvaret sanguine mundum,
Illusus, cæsus, damnatus, dispoliatus,
Judicio injusto Judex justissimus, index
Justitiæ, extremo crucifixus, et inde sepultus,
Multimodum superas spoliis relevavit ad auras.
Inde polum penetrans, jam dictis dona repisit
Discipulis promissa suis, quis Spiritus ignis
Affuit in specie sanctus, dans munia linguæ,
Qua possent mundo magna visa referre.

3. Hi quoque pervigili complentes jussa labore,

^a Ezech. XLIV, 2.

^b Φιδίππος significat amantem equorum, ac bellicosum, ac generosum intelligit Milo.

A Partitas sibi terrarum partes adierunt,
Lumine conspicuo rutilantes more lucernæ
Præcelsi Proceres Petrus, Paulusque priores
Ardua Romuleæ properant ad-mœnia Romæ,
Romanosque lavant melius quam gurgite Tibris
Atque ibi constituunt primi fundamen honoris.
Hinc petit Andreas properando virilis Achajam
Ac nomen proprium patrando viriliter implet.
Hinc Jacobi geninuis Judæam legibus ornant.
Prisca docent simili resonare tenore novellis.
Inde Asia accedit monitis conversa Joannis,
Quam paradisiaco sitientem flumine potat
Lampadis et Scythiæ resplenduit ore Philippus,
Atque ibi complexit proprio quod ^b nomine signat.
Matthæus Æthiopus torrente ardore crematos

B Ut ^c Geon eximius sacrato diluit amne,
Et facit in speciem lotos candere nivalem.
Indorum tenebras discussit Bartholomæus,
Fecit et egregia splendoris luce coruscos.
Parthos sollicitus cognato more beatis
Explorat Thomas digitis, et vulnera narrat
Quæ Domini vidit post mortem in corpore vivi.
Simon Persidem dulci comitatus Iuda,
Bellica quæ fuerat, verbi mucrone subegit.
Ægyptum terram, melius quam Nilus inundans,
Fruge Evangelii complet quoque Marcus opima,
Semina sancta ferens. Sanctus sermone superno
Vivifico mundat populos baptisinate Lucas,
Hos quoque post missi doctores rite sequentes,
Per mundum sparsi sparserunt verba salutis;

C Actus prosaico quorum sermone notati,
Et nunc usque manent, et in omnia sæcla manebant,
Carmine quietiam quorundam facta canuntur;
Versibus et brevibus nunquam brevianda ligantur.

4. De quorum numero Confessor fulsit Amandus,
Ad cujus modo gesta manum calamumque novellum
Mittimus, et nisu prægrandia tangimus arcto,
Inspirante Deo; quia magna est portio laudis,
Illius calamo varios replicare labores.

Ac genus et patriam seu fortia scribere gesta
Ad laudem Domini, hæc ejus virtute peregit,
Quidquid enim caninus servorum in laude bonorum,
Respicit ad Dominum; ejus hoc munere sumunt
Cum bene qui produnt justum et laudabile sancti
Mente manu lingua, meditando, operando, loquendo,

D Quo sine pulvis homo est; quo cum nil charius existat.

5. Nam quantus fuerit, cujus describitur actus;
Qualis in hoc virtus, pietas, devotio qualis,
Centenis nullus poterit depromere linguis,
Guttore millesono tonitrus si more boarit:
Quin minus hæc gracili sermone referre valebo,
Qui rudis existens, apicum primordia ^ψix nunc

^c Gehon, secundam inter quatuor, flumina Paradisi, Genes. 11, 15, circumit omnem terram Æthiopicam.

Addidici, doctrina et verbi flumine siccus,
 Quid faciam? loquar an taceam pia gesta Patroni?
 Hæc quia non possum compingere carmine digno,
 Sed trepidum spes illa iuvat, fiducia firmat,
 Quod sanctus mibimet poterit præbere loquendi
 Vires, qui valuit mutis conferre loquelam
 Sacratris precibus, cum spes hanc firma rogaret,
 Cujus et in manibus speciosis a regius infans
 Sermonem didicit, quem nunquam corporis usu
 Respondit, modicumque fuit proferre latina
 Verba, sed Hebraicæ deprompsit fame linguæ
 Amen dulce, viri complens pia vota peccantis.
 Ergo, ut rite queam laudes ac gesta notare
 Pontificis magni, divini postulo supplex
 Flaminiis auxilium, quod continet omnia, complens
 Astra, polum, pelagus, terras; quo cuncta reguntur;
 Cum quo lingua valet; sine qua facundia muta est.
 Si tua sunt quæ narro, Deus, nunc oro precanti
 Elingui mibimet da linguæ munus honestæ.

6. Sed prius arce genus rutila celebrabile cretum
 Pangere gestit amor, cursimque notare beatam
 Progeniem Justi, primoque referre priora,
 Quatenus infixam radicem pagina servans
 Arboris extimæ, demum præcelsa propago
 Ramorum et celsum tollatur ad astra cacumen.
 Est regio antiquis Aquitania dicta colouis,
 Bellipotens, et frugiferax, populosaque tellus,
 Fertiliior tamen et multum secundior hinc est,
 Quod talem fructum venerando protulit ortu.
 Hæc tibi, rito colis quem Gallia, misit Amandum,
 Nobilis huic genitor fuerat, qui jure Serenus
 Est dictus, quoniam meruit generare serenum.
 Egregia et genitrix est cujus Amantia dicta.
 Rem stupidus miror divino munere gestam,
 Quod sibi conveniunt genitor, genitrix, genitusque
 Nominibus dignis donorum munera fantes.
 Namque Serenus ovans, genitrix et Amantia pollens,
 Non mirum est generent si talem jure puellum,
 Nomine qui sancti memoretur amoris Amandus.
 O felix regio, quæ talem promeruit
 Cernere, ferre virum, nutrire l hunc si tenuisses
 Non tantæ quaterent te nunc hinc inde procellæ.
 Ergo Serene pater tali pro pignore salve;
 Inclucta mater ave, quæ claro germine flores.

CAPUT II.

*Vita S. Amandi monastica in insula Ogia. Serpens
 fugatus. Promissa patris contemota.*

7. Qui puer a cunis primordia forte minora
 Sumere detrectans, signum dedit imperfectum
 Se nil velle sequi; summam subvexit ad arcem
 Justitiæ gressum, crescens ætate Beatus.
 Immodico fervens cum Christi arderet amore,
 Desernit patriam, sicut venerabilis Abram,

A Cognatosque suos linquens peregrina petivit.
 Est locus Oceani distans a littore magni,
 Nempe quater denis, ut fertur, millibus æque;
 Insula quo præbet venientibus Ogia portum:
 Quo veniens agnus lanis candentibus albus,
 Excipitur niveo grege congaudente benignæ;
 Emicuitque brevi meritis in tempore summis.
 Et quia scripturas curavit discere sacras,
 Quis labor est primo, sed post pretiosa laboris
 Præmia, multiplici virtutum fruge replenda;
 Quæque cibant animas mortali carne gravatas,
 Sanctificant, curant, salvant, vegetantque peror-
 Non sancto desiderio protectio Christi [nant;
 Defuit; ad summum sed vexit culmen honorum
 Talia quærentem, sitientem, et amantem Amandum.

B 8. Hinc majora sequens operum miracula, dicam
 Qualia principio Domini devotus amator
 Prælia prætulit, et quantos inde triumphos
 Corporis ac mentis superato sustulit hoste.
 Forte dies aderat quædam, qua instabat agenda
 Causa monasterii jam dicti, quaque benignum
 Eximii Fratres puerum complere volentes
 Injungunt causas operis; quod protenus ille
 Impiger exsequitur, cunctis servire paratus,
 Subditus obsequio famulus celeranter in omni.
 Sed dum forte minus loca sanctus cognita lustrat,
 Obviat immanem horrendi corporis anguem
 Sævum, squamigerum, dirum, vastum, truculentum,
 Quem puer aspiciens, pariterque horrore pavescens
 Terretur; stupet, admiratur, et anxius hæret.
 C Atonitusque tremis, quo gressum venteret, e angit.
 Coelica sed Domini mox hunc ut gratia fulsit,
 Corruit in faciem, terram quoque corpore pressit,
 Suppliciter stratus, sed mente ad sidera vectus.
 Hinc quoque vexillum, nostræ quo summa salutis
 Consistit, valida opposuit virtute chelydro
 Jussit et ad notas illum remeare latebras.
 Letifer ast hydrus signi virtute repulsus,
 Effugiens rediit, notumque relapsus ad antrum,
 Ulterius hominum nusquam comparuit ulli,
 Ereptusque locus tanto jam dictus ab hoste est.
 Fama est serpentes d Marsos turbare suos
 Exigua sibimet vallum tellure parare,
 Quod nequeat transire cohors numerosa nocentum.
 Sed meliore via multum præstantius iste
 D Reppulit ignitos divino fame rictus
 Serpentis, sanctus prostratus in aggere terræ
 Per vexilla crucis, digitis quæ pinxit in arvis,
 Hoc primum patravit opus; quod rite notatum
 Linquimus, hoc aliis post narret scheda futuris.
 Ergo humili voto te, Pastor Amande, precamur,
 Antiquum ut pellas anguem, qui corpora nostra
 Non curans laniare, animis magis optat acerba
 Vulnifico nostris infundere dente venena,
 Flammivomus flammam et spirans igneus ignes.

a S. Sigebertus, ut supra et 1. Februarii dictum.

b Aliud ms. *Tangere*.

c *Angit* neutraliter positum pro *angitur*.

d *Marsis* Italiæ populis (quos a Circes filio ortos

ferunt) vim inesse contra serpentes naturalem offm
 creditum. Plin. lib. vii, cap. 2. Hic pro incantatori-
 bus accipi a Milone videntur.

Qui tibi, sancte Pater, proprium transmisit alumnum
 Serpens serpentem sævum (sed sæva serendo
 Sævior advenit, cuius fuit ille minister)
 In Centumcellensem urbem; quod tunc duce Christo
 Ordine rite suo, cum illuc pervenero, pangam.
 Nunc iter inceptum gradior, hydrumque relinquo,
 Cresce puer virtute nova, sic ibis ad astra.

9. In puerilis adhuc ætatis flore beatus
 Succrescens, studiis virtutum intentus honestis,
 Corpore erat juvenis, senior sed canus in actu.
 Quem genitor verbis compellans pluribus ambit,
 Ammonet, hortatur, blanditur, postulat, orat
 Sacra monasterii quo linquens atria sancti,
 Vertat iter retro, et mundana negotia curet.
 Quis labor omnis inest, quo sint sine cuncta quiete,
 Fraus, furor, invidiæ, violentia, cura, tumultus,
 In varios casus hominum mergentia mentes.
 Verba patris Sanctus, ceu spicula toxica, temnens,
 Rejicit, opposito fidei munimine fretus.
 Anxius at genitor casso conamine fusa
 Cernens verba, minis homo vincere talibus instans:
 Ni cœptum testatur a opus, habitumque relinquat,
 Mundanosque citus sese convertat ad actus,
 Jam cunctis rebus, fuerant quæ more paterno
 Præbendæ, hæredem faceret contemptus inanem;
 Sed sacer ista puer verborum verbera spernens,
 Doctrina plenus divini flaminis, inquit:
 Nil, pater, esse mihi proprium tam, chare, memento,
 Quam summo servire Deo dum vixero; quique
 Pars mea cum fuerit, pars illius esse merebor,
 Sacra evangelici memoratur voce libelli b,
 Promississe Deum quærenti talia Petro:
 Omnibus abjectis vos, qui mea jussa sequentes,
 Cuncta caducorum sprevisi culmina honorum,
 Cum Deus æthereum mundi sub fine tribunal
 Sederit, et rapidus cunctum subverterit orbem,
 Exurens igni terras, pontumque, polumque,
 Tunc vos bissemi residere in sedibus, atque
 Judicio faciet recto disquirere mundum.
 Omnis enim, quicumque meo conductus amore
 Postponit mundum, seu nomina cara parentum,
 Centuplicata gerens capiet, vitamque perennem.
 Inde, Serene pater, non auribus audio surdis,
 Egregii memorat quæ pagina sancta libelli,
 Psalmicani tibimet breviter quoque dicta citantur
 Illa, quibus recinit: Dominus mea portio solus c,
 Lex inscripta jubet tabulis de rupe recisis
 Levitas inter fratres non tollere partem d.
 Unde, pater, curo proprium nil, nilque requiro
 Terrenum, candens ac fulvum sperno metallum.
 Terrigenæ teneat terras tellure tenendi.
 Quid mihi cum mundo, genitor, cui mortuus exsto.
 Alma Maria Deum velatum tegmine carnis,
 In cunis textit vilis velamine panni;
 Et vestis mihimet fulvo texenda metallo est?
 Vulpibus est fovea; cœlique volucris umbra;

a Testatur, pro detestatur.

b Matth. xix, 27 et 28.

A Ac Dominus noster, qui totam condidit orbem,
 Non habet exiguum tectum, quo membra reclinet;
 Et mihi magna domus vario pingenda colore est?
 Namque bonus non miles hic est, qui jure colendum
 Deserit aërio solum sub tegmine Regem,
 Et petit ipse decem umbrosa cacumina tecti:
 Urbibus ille decem præferri nempe nequibit,
 Palma et quæ fuerit capulo sine palma neganda est.
 Rex meus est Christus, regnumque illius Olympus;
 Ast ego sum miles nunquam vincendus Amandus,
 Militiam si servo meam; complector at illum,
 Illum et jure sequor, cuius cognomine dicor.
 Invideas mihi ne tantos, pater, obsecro honores,
 Est mihi Christus amor, vestis, possessio, victus,
 Et domus, et patria, et locus, et substantia, et au-
 B Viventi mihi vita est, ac lucrum morienti; [rum.
 Quo sine nil cupio, et quocum bona cuncta tenebo.
 Hæc patri attonito rescrebat verba beatus
 More apis excerptens Scripturæ germine flores.
 Plurima præteriens studio brevitatis omitto,
 Adque ea quæ restant veloci fame curro.

CAPUT III.

S. Amandi clericatus. Vita anachoretica. Iter primum Romanum.

10. Hinc desiderio quo cœperat amplius aucto,
 Sanctus Amandus adit Turones, sacrumque sepul-
 Martini petit, a sacris prostratus in arvis, [cum
 Affectu cordis lacrymans, et pectus honestum
 C Verberibus tundens, suspiria longa trahendo,
 Has orans imo fundebat pectore voces:
 O Martine sacer, quem cœlica regna retentant,
 Obsecro ut obtineas apud illum, cuius haberis,
 Cujus et obsequiis jugitur copulatus adhæres,
 Ne repetam natale solum, notosque relictos
 Dirigat utque meos gressus in calle salubri,
 Ut cœptum peragam cursum peregrinus et exsul,
 Finetenus carnis donec de carcere solvar.
 Hæc sanctus tumulo sacrați corporis hærens,
 Promebat multis vario et sermone querelis,
 Ex oculis lacrymas fundens, ex ore loquelas.
 Inde comam capitis ferro decidit ibidem,
 Mutavitque habitum cleri sortitus honorem.
 Atque velut miles terreni Regis in aula
 D Cingula suscipiens, pondus perferre laboris
 Ferrata sub veste solet, sic belliger iste
 Ingrueret quodcumque malum laturus in orbe
 Sustulit arma Crucis victricia signifer almus:
 Corporis et mentis contra hostes fortis utrinque
 Multimodos revehens hinc atque hinc rite triumphos.
 Atque ut apes prudens intendens floribus almis
 Exquirat violam, quæ terræ proxima surgit.
 Sed tamen egregium præbet tingendo colorem,
 Purpureosque facit reges, populisque tremendos.
 Sic humilem tenuit mentem, quæ proxima terræ est,
 Sed tamen Angelicum præstat servata decorem:

c Numer. xviii, 20

d Psal. cxviii, 57.

Comit et eximium cœlesti in sede senatum,
 Qua sacer hic cordis penetralia pulchrius ornans,
 Lilia lustrabat hinc, inde rosaria adibat,
 Alternis vicibus per singula castra recurrens ;
 Quidquid conspicuo virtutum flore vigere
 Vidit, hoc proprios sitientem traxit ad actus.

11. Dumque iter inceptum felici tramite adiret,
 Urbis Bituricæ quo pollent mœnia venit ;
 In qua conspicuo vernabat pontificatu
 Sanctus sanctificans plebem Austrigisilus illam,
 Magnificus præsul, rebusque insignis honestis
 Cujus et obsequiis sociatus in æde vivebat
 Sulpitius, qui tunc erat archidiaconus, et post
 Exstitit illustris meritis atque ordine præsul,
 Noverat hic digitis ignes placare furentes,
 Ingentesque crucis signo compescere flammæ.
 Qui Sancti pariter Sanctum clementer Amandum
 Suscepere, pie pietatis amore colentes :
 Urbis et in muro cellam struxere benigne,
 In qua vir Domini conclusus propter amorem,
 Perpetuæ vitæ degebat ad ardua tendens,
 Cilicio tectus, cineris conspersus acervo.
 Quales tunc poteras urbs formidare ruinas
 Tam validis fueras quæ sustentata columnis ?
 Qualia bellantum quibus tunc tela pavere,
 Quæ præfulgebas tantis defensa patronis ?
 Quid fecere alii tu scis : nam belliger iste
 Fortis in arce tua quindenis constitit annis ;
 Firmavitque tuos ejus constantia muros.
 At si conspicuis renites confisa magistris
 Non nos præcellis ; micat hic speciosus Amandus
 Candidior Phœbo, cuncto rutilantior auro,
 Qui in te conclusus pepulit vini ore liquorem,
 Non somno satur et non ullis vitæ alimentis,
 Hordea qui seram sumebat pabula in escam,
 Post sitiens tenuis hauribat pocula lymphæ,
 Cœlestemque solo vitam constanter agebat ;
 Et corpus crucians, animam pascebat honestis
 Virtutum dapibus, Christi præcepta secutus ;
 Pro quo multiplices terra pelagoque labores
 Anxius, afflictus, contemptus, egenus, anhelus,
 Suppliciter Christo laudum præconia reddens,
 Pertulit, atque ideo fruitur modo luce perenni ;
 Qui sæpe esuriit, modo cœli pane cibatur ;
 Crebrius et sitiens, potatur fonte superno,
 Ac quondam nudus, nunc agni est vellere tectus ;
 Qui olim pauper erat, modo regni munere dives,
 Qui memor ut nostri sit, corpore, corde precamur.

12. Et quia sanctus amor emper succrescere novit,
 Multiplicesque suo cumulare labore maniplos ;
 Vir Domini semper magno flagrabat amore,
 Corpore lassatus, sed mentis robore fortis :
 Quatenus ad celsæ properaret mœnia Romæ,
 Quo Petrus Paulusque solo cœloque venusti
 Celsa sepulcra tenent, mundo splendentia toto,
 Ecclesiæ Proceres fulgentes more lucernæ ;

A Quorum lingua valet reserare et claudere cœlum.
 Ergo iter aggressus, quodam comitante ministro,
 Squalida perlustrans, et devia quæque peragrans,
 Romam pervenit miro flammatus amore.

Aspice nunc quales socios curavit habere ;
 Petrum, sidereæ est cui clavis tradita portæ,
 Ac Paulum mundi egregium per sæcla magistrum.
 O si describi possent incendia amoris,
 Littera vel sciret cordis suspiria fari !
 Dicere conarer quantum dilexerit illos,
 Postibus in quorum sacratis oscula fixit.
 Quid credas faceret, si illos in carne videret ?
 Omnibus interea per singula templa diebus
 Currebat, plures socians sibi honore sodales.

Principis et Petri sed in ædem intrabat anhelus,
 B Cum sol lucifluos pelago tingebat amictus.

13. His ita decursis, superat quæ gesta canamus :
 Ad finem tendit quia jam pars prima libelli.
 Fervens ergo fide dum sacras circuit ædes,
 Intravit Petri perpulchram cernuus aulam :
 Sol quoque flammicomus jam magnum innare parabat
 Oceanum, et rutilo fulgebat Hesperus ortu.
 Interea templi custodum cura repellit

Commistam plebem, foribusque patentia claudit ;
 Subsistensque parum vir sanctus in æde remansit,
 In precibus noctem cupiens deducere totam ;
 Sed custos templi dum sacra altaria lustrat,
 Pervigilem invenit psalmis precibusque beatum :
 Felle igitur motus mitem violentius urgens
 C Cædibus insanis, patienter cuncta ferentem
 Expulit, atque ipsum portis emisit apertis.
 Nec valuit turbare virum dulcedine plenum
 Ira tumens hominis, tulit hæc quia cuncta libenter.

14. Interea ante fores templi residente Beato
 Mentis in excessu, et solium penetrante supernum ;
 Janitor æthereæ mox Petrus Apostolus aulæ
 Veste alacris, vultu dulcis, sermone suavis,
 Apparens, blandis solatur vocibus illum ;
 Hortaturque suum verbis pietatis amicum,
 Ut repedaret iter, quo venerat inde revertens,
 Gallorum et populis æternæ semina vitæ
 Divinis sereret verbis, coleretque, rigaret,
 Conversosque sacri baptismatis amne lavaret.
 Quatenus ad Dominum tanti mercede laboris
 D Frugifer accedens, messis portando maniplos
 Sumeret uberius cœlestis præmia regni.

15. Sanctus Apostolico tandem sermone potitus,
 Insignem Romam præcelso culmine linquens,
 Deseruit, Gallosque adiit medicina salubris.
 Quæ spes, oro, fuit diverso limite clausas
 Gentes tam sævas unum indubitanter adire,
 Vaccejos, Gallos, Slavos penetrare feroces ?
 In tanta fecit quid messe operarius unus,
 Apparet ; veniens etenim per multa laborum
 Argumenta, malum tulit, impij quæque revellens.
 Sic populos evangelicos aptavit ad usus,

* Hæc fusius explanata in ejus Vita, 17 Januar c. 5

Verbaque sancta ferens in cœlos lucra revexit ;
 Quo fruitur meritis æterna in sæcula donis.
 Cujus gesta canens quanquam sermone poema
 Conficiam stolidum, volui hoc complere libello,
 Quæ juvenilis adhuc sed non juveniliter egit.
 Aptum opus ut a juvenis juvenem laudare mererer,
 Criminis immensi si magna mole carerem,
 Qua tamen a Domino me fidens posse levari
 Pontificis hujus precibus, meritisque beatis,
 Qui sibi non solum, sed cuncto profuit orbi,
 Obsecro, posco, precor, jugibusque expostulo votis
 Suppliciter supplex, minimum ut miseratus alum-
 [num,

^a Hic ætatem qua hæc scripsit Milo indicat.

A Ignoscendo meæ dirumpat vincula culpæ
 Christus cunctipotens hominum Reparator et Auctor,
 Aurea, poscè prius, propriæ quam tænia vitæ
 Effluat, et funis fugiundo argenteus urnam
 Confringat carnis, cunctum effundatque liquorem.
 Justitiam metuo ; ad pietatem curro benignam.
 Sit pius, oro, mihi, et justis justissimus exstet.
 Ergo boni meritam teneant in munere palman.
 At mihimet flammæ satis est transisse gehennæ,
 Et veniam multo pro crimine promeruisse.
 Nigra per albentes diffundens semina campos,
 Lassus fasce gravi completa luce diei
 Spargere jam cesso, factoque hic sine repausè.^b

^b Addebatur : *Finit liber 11, habet versus 450, ac sequebantur capita hæc libri 11.*

LIBER SECUNDUS.

Capitula libri 11.

1. Viribus suis scriptor posthabitis, pro communi utilitate dicit se suos divisisse libellos, et nœnias poetarum abominatus, libelli sui cursum et Spiritus sancti humiliter prece deposcit Ingressum. — 2. Ubi sanctus Episcopus ordinatur. — 3. Editor hujus operis Galliam alloquitur. — 4. De pueris emptis et instructione eorum. — 5. Scripsit hujus metri Sanctum cum laude affatur. — 6. Puerum Sanctus a diabolo in Centuncellis salvavit. — 7. Auctor operis istius increpato hoste ad gesta narranda revertitur. — 8. De tempestate in pelago orta Sancto navigante. — 9. Apostolus Petrus in navi eum alloquens pelagus commotum sedat. — 10. Gandavum pagum Sanctus pergit. — 11. Devicta per ipsum erroris principe, populus credit. — 12. Mentio Beati Bavonis discipuli illius debita cum laude agitur. — 13. Scriptor hujus libri plebem regionis illius exhortans, se etiam commendat.

CAPUT PRIMUM.

Ordo episcopalis S. Amando collatus. Ab eo redempti captivi, et instructi.

1. Viribus exiguis canerem cum, lector, Amandi
 Inclyta gesta pii, communi hinc inde labori
 Prospiciens pariter scribentis, sive legentis,
 Quatuor in parvis partiri rite libellis
 Hæc eadem volui, capias quo sine levamen,
 Et breves tantum partito fasce laborem.
 Lector enim prudens, poteris cognoscere, si vis,
 Quod non grammatica decurrit lege loquela,
 Rustica sed stolidis textuntur carmina verbis.
 Non opus hoc orbis recitandum mitto magistris ;
 Quorum sermo fuit torrentis gurgitis instar,
 Grandia qui oritoni ructantes verba Maronis
 Vocis olorinæ concentum gutture promunt ;
 Quique suum carmen dum musis suavibus æquant,
 Ostendunt vanum, nullisque aptabile lucris.
 Non his ergo meos versus transmitto citandos,
 Sed monachis, quorum requiescit in ore salubris
 Thesaurus psalmi et hymni, seu cantica, Christo
 Quæ per templa canunt tonitrus velut ore boantes,
 Petrus piscator populos piscando poetis
 Præfertur cunctis, qui sancto flamine plenus,
 Vertit multiplices uno sermone catervas ;
 Quo facto docuit, quod non sermone paretur
 Regnum, sed Domini solidum virtute levetur.
 I liber, i carmen. Tu Spiritus alme, venito,
 Pectoris et nostri penetrabilia pleniter intra,

B Digno quo valeam, quæ sunt pangenda, relatu
 Scribere gesta viri, mundum spargenda per omnia.

2. Romana interea vir Sanctus ab urbe revertens,
 Gallorum ad populos directus cœlitus ivit.
 Et ceu sub modio rutilans contexta lucerna
 Humanis nullum profectum visibus infert ;
 In base sed posita splendoris luce tenebras
 Decutit, intrantique domum sua munera pandit ;
 Sic sic his Christi resplendens lumine Amandus,
 Illius ut cunctis fulgeret in æde ministris,
 Exueretque homines tetra caligine multos,
 Principis imperiis compulsus, Pontificumque
 Devictus monitis, est factus Episcopus ; et quod
 Jam pridem meritis fuerat, tunc ordine sumpsit.
 Nec sedem propriam suscepit pontificalem ;

C Sed veluti Paulus populos aggressus Eoos,
 Sic iste Occiduas partes transmissus adivit,
 Gentibus et sparsis sparsit pia verba salutis.

3. Gallia, gaude alacris, præclarus Apostolus iste est
 Donatus tibimet. Dominus cum mitteret orbi
 Lumina Doctorum, ceu stellas luce nitentes ;
 Tunc tibi sorte pia nostrum servavit Amandum ;
 Quo radiata pio virtutum lumine facta es,
 Splendida terrigenis quadro sub climate clausis
 Per quem celsithrono credens in sæcula regi,
 Semper eris sanctum, speciosum, et nobile regnum ;
 Qui te, conspicuus cum Judex venerit orbis,
 Undique collectam, ceu pastor ovilia, ducet
 Ad Christi solium ; veniens quo, munera magni
 Principes Domini, tanto præeunte Petro.

Audiet et summi vocem Pastoris Amandus.
 Euge, serve bone, æternis lætare tropæis;
 Et mihi qui quondam fueras in pauca fidelis,
 Multa super statuam te, ad gaudia nostra perintra.
 Tunc tibi caro populo Rex talia dicit:
 Grex benedictæ, veni, regnum jam sume paratum,
 Quæsitum sacris meritis ab origine mundi.
 Gallia tanta tui sumes tunc munera Regis,
 Actus magnifici si nunc imiteris Amandi;
 Qui docuit quodcumque suo complevit et actu,
 Qui jugiter sacrum servans pietatis amorem,
 Et qua plenus erat vultum bonitate serenans,
 Visu prodebat, quæ pectoris arca teneret.
 Sobrius et sensu, renitebat pectore castus,
 Largaque pauperibus præbebat dona benignus:
 Hinc atque hinc medium dum se conformat ad omnes
 Divitibus dives, pauper sociatur egenis;
 Qui vigil et vigilans orandi deditus omni
 Tempore, parcus erat sermone, animoque suavis.

4. Qui Sanctus hominum dissolvens rite catenas,
 Si pueros aliquos captivos forte videret,
 Aut mare transvectos venales cernere quiret,
 Mox pretio cupidus redimebat mercifer amplo,
 Victorum duras rumpens miserando catenas.
 Nec tamen hic studio cæptoque labore carebat;
 Sed quorum vinclis solvebat corpora, cunctis
 Internas cordis tenebras radiando fugabat,
 Pellebatque omnes sacro baptismate sordes.
 Ac vasis nitidis sanctum infundendo liquorem,
 Dulcior rorigeris indebat mella canistris,
 Perfundens natos doctrinæ fonte novos;
 Hosque per Ecclesias linquebat Sanctus amicas,
 Libertate tamen permissa more salubri;
 Ex quibus eximias plures tenere cathedras
 Pontifices, sanctoque viros actu, ore venustos,
 Abbatesque almos audivimus aurius auctos.
 Talia dona omnem spargebat Sanctus in orbem.

5. O memorande Pater, qua te nunc laude celebrent
 Nescio, tantarum mirans insignia rerum.
 Largiris pretium, captorum vincula solvis,
 Ad cælumque hac arte facis conscendere numos;
 Et pretium et captos pretio super astra reponis.
 Et vacuas saccum, dum complex munere cælum,
 Et quia mercator fueras, talenti esse decebat.
 Nam tibi dona viri si mittunt religiosi,
 Non majora paras servandis claustra crumenis;
 Nec te, sancte Pater, solum servire supernis
 Quæsequis satis est, gentesque hinc inde vocatas
 Collegisse, sacro vivoque et fonte novasse;
 Nec speciosa tuum jam Francia complet amorem,
 Angusta et tibi terrarum venatio facta est.

* Id est Cantatores: sic Ausonius in Professoribus
 Burdegalsibus carm. 16, ad Nepotianum:

Te fabulantes non Ulysses linqueret,
 Liquit canentes qui melodas Virgines,

id est, Sirenes cantatrices. Ita Sidonius l. ix, epist.
 15: *Melodis insonare pulsibus*. Prudentius hymno 9.
 Cathemerinon:

A Quin pelago allatos ac vasta per æquora vectos
 Colligis, et pretii cupidus non tardat avarus
 Te, celebrande Pater, neque carus venditor ullus.
 Ille capit Regis signatam nomine dragman;
 Dragman tuque refers, quam Christi nomine signes.
 Venditor ille suam lucra ad terrena reportat;
 Emptor tuque tuam lucra ad cœlestia servas.
 Ille suam perdit, vel clausis abdit in arcis,
 Tuque tuam Regi Christo servando coronam
 Egregiam fabricas, celsoque in vertice ponis.
 Crudelesque lupos mites convertis in agnos,
 In caulisque jubes sacris astare a melodis,
 Prædonesque feros, quibus olim vita rapinæ
 In studio fuerat, dulces sine felle columbas
 Edlicis, ut propria expendant qui aliena vorabant.

CAPUT II.

b S. Amandi iter 11. Romanum. Puer a submerstone
 liberatus. Tempestas sedata.

6. Te neque prætereo, urbs, sed carmine visito
 A Centumcellis tali cognomine dicta; [nostro
 Quæ pelagi solita es discri mina saepe levare,
 Et nautas reparas, et lassos erigis artus.
 Nec te præterit, dum Sanctus ab urbe secundo
 Digreditur Roma, navi progressus ab illa,
 Ad te pervenit, solitos laturus agones,
 Atque ibi more suo tenebris cum noctis opacæ
 Oraret solus; jam, credo, advertis Iesu
 Exemplo similem famulum portasse laborem.
 C Nox horrorifera et terra caligine noctis
 Tetrrior advenit, Domini fulgore lucernam
 Splendentem fumo cupiens fuscare nocivo.
 Et quanquam solita semper feritate rebellet,
 Et cupiat radios reparare scelestus iniquos;
 Tunc tamen egregium non ausus tangere Amandum
 [est.

Forte memor fuerat, quod quondam miserit hydrun.
 Ad puerum, celerique fuga conspexerit illum
 Aligeris pedibus tremulum repedare retrorsum;
 Cum digitis geminis traheret ceu spicula Sanctus
 Signum forte crucis cunctis penetrabile muris.
 Ergo unum ex famulis temerarius arripit hostis,
 Et trahit ad pelagus, quæris cur? mergat ut illum;
 D Ac lupus ut sævus niveo cum de grege raptam
 Lanigeram pecudem trahit atra fauce vorandam,
 Non secus hic raptor dum præde ardeat amore,
 Ferret et arreptam sæve ad discrimina mortis;
 Ille dabat puer hac repetitam voce loquelam:
 Christe, juva me; Christe, juva. Mox ille protervus,
 Qualis Christus? ait, nec verbum reddere victus
 Audebat juvenis; donec bellator Amandus,

Da puer plectrum, choreis
 Ut canam fidelibus
 Dulce carmen et melodum,
 Gesta Christi insignua.

b Iter Romanum non explicat, sed quæ in reditu
 mira contigerunt.

Sa præsente, fera non passus fauce vorari,
 Discipulum pelagique undis submergier atris,
 Corripit arma, capit pharetram, jactatque sagittam
 Salvificam puero, Satanæ sed rite superbo
 Vulnificam, victor vi vincens verbere verbi :
 Fili qui traheris, dic hosti, dixit Amandus ;
 Filius ipse Dei est vivi Christus crucifixus.
 Quem sonitum summo extimuit horrore pavescens
 Hostis iners, nec stare loco præsumpsit in illo ;
 Sed vagus in vacuas fugiens evanuit auras.
 Et præda incolumis, pulso procul hoste, remansit.
 Belliger insignis sic Sanctus in orbe triumphat.

7. Hostis iners, maledicte, ferox, crudelis, inique,
 Cujus nunc nomen solita feritate rebellans
 Despicias, is quondam tulerat tibi, sæve tyranne,
 Imperium mundi, quod captum fraude tenebas.
 Nec locus est cœlo, tibimet quoque terra negatur ;
 Tartara sola patent, intranti limina aperta
 Quæ fuerant, nunc clausa manent exire volenti.
 Quo tu flammivomi sine fine ardore camini
 Horrore in piceo vinclis religatus acerbis
 Ureris, væ vacque gemens plorando sonabis.
 Et si nunc aliquos deceptor callidus auges,
 Consociasque feræ torrendos ignibus ollæ,
 Quot crescis lucris, tantas sibi crescere pœnas
 Scito, tibi plus noxie, ter maledicte vorator.
 Ille locus tibi condignus, sunt præmia digna hæc.
 Hæc sibi regna parant, qui non tibi fortiter obstant.
 Et quanquam jugibus tecum contendere bellis
 Debitor existat, qui cœlum scandere curat ;
 Ne tamen hoc nostro inlaudatus carmine abires,
 Condignas tibimet prompsi carbone camœnas.
 Et merito : quia carbo manes per sæcla perustus.
 Effuge, regna parata petens ab origine mundi.
 Hactenus ergo, Pater, communi ingessimus hosti
 Probra, alapas, risus, iras, maledicta, cachinnos,
 Ac sputa, non versus dedimus. Nunc quæsumus om-
 Ut quondam pueri protector, ubique tuorum [nes,
 Servorum sic sis semper salvatio salvans.
 Pastor noster, ades, grex devotissimus iste est,
 Protege, fer curam, custodi, dilige, serva
 Nos de dente lupi, prisci de fauce chelydri ;
 Et, quia te fretum Domini virtute nequivit
 Vincere, terrere, prosternere, habere, vorare ;
 Eripe, Pastor, oves, quas in præsepe verendo
 Pascis ab insidiis, qui caulas circuit istas,
 Ne quondam per te victor vincaris ab illo
 In nobis, si nos imbelles devoret hostis.

8. Navigio quondam medium sulcando per æquor
 Ibas, o benedicte Pater, divina monendo
 Verba dabas nautis, et semina sancta serebas
 Per mare fluctivagum, neque tunc operando vacabas :
 Esse imitanda tui credens exempla Magistri,
 Qui quondam residens turbas de puppe docebat.
 Talibus intento gestis, velut acta loquuntur.

A Apparens piscis nautarum visibus ingens
 Lætitiâ stupidis infudit mentibus amplam,
 Retibus et jactis fluidam cepere rapinam.
 Quis piscis, Pater alme, tuos non iret ad usus ?
 Cœtus forte prior gaudens procurreret omnis
 Obsequium præbere, suum si crederet aptum,
 Felix ille foret ; maculis conclusus in amplis,
 Gaudet nauta, vorax sibi sit quod præda reperta,
 Exultatque tuam piscis quia venit in escam.
 Lætantur remi, depromit gaudia rete ;
 Nullus non alacer, quia nullus parte carebat.
 Lividus ast hostis non passus ut illa manerent
 Lætitiæ pia vota viris, turbare tridenti
 Aggreditur pelagus, fundoque revolvit ab imo
 Tempestas inopina ruit, maguusque tumultus
 B Ingruit, assurgunt undæ, quatiturque carina ;
 Nauta volat sursum, fluctu portatur ad astra,
 Inde profunda petit, bibulasque resulcat arenas.
 Gaudia tristitia mutant, lætoque propinqui
 Omnia dispergunt, jactant amplustria navis,
 Corpora nituntur saltem subducere morti.
 Servatum Sancto sed hoc pro munere donum est,
 Illius ut virtus meritumque nitesceret amplum ;
 Et quanquam validis turbentur motibus omnes,
 Ac * prœreta snis et quassæ impendere cymbæ
 Auxilium nequeat ; non perdunt funditus omne
 Consilium, Sanctum sed enim celeranter Amandum
 Unanimes adeunt, et opem sibi ferre precantur ;
 Famine qui dulci pavidos animare suetus
 C Solatur nautas, promittens experientum
 Clementem Dominum, pellendum pace periculum.
 Lassati tandem somno sternuntur inertii.
 Ipse etiam justus residens in puppe quiescit.

9. Ne tamen, immensis submersus in æquoris un-
 [dia,
 Forte minor meritis, charusque lateret in astris ;
 Inclytus ætheræ mox Petrus claviger aulæ
 Se sine non passus fluctus portarier illos,
 In puppi recubum fraterna voce salutans
 Affuit, in tanto securior inde periclo
 Naufragio simili quod jactus, ita orsus amico :
 Frater Amante, tuo Regi per sæcula chare,
 Ne timeas, quia turpe tibi est timuisse timore.
 Nam, quanquam tumidi tollantur ad æthera fluctus,
 D Non te submergent, nec nunc, mihi crede, peribis
 Tu neque nauta tuus, qui præsens navigat æquor.
 Dextera, sed quondam quæ me ne mergerer undis,
 Eripuit, te nunc isto discrimine salvat.
 Mox quoque ventus abit, tempestas pellitur omnis ;
 Placaturque salum cito missa pace per æquor,
 Lætæque tunc redeunt, cum nox tenebrosa recedit.
 Incolumes udas nautæ celeranter arenas
 Impressere suis plantis. Celeuma canentes,
 Voce Deo plaudunt, famulique in laudibus almi
 Magnificant illum, quo præcipiente procellæ
 Cesserunt validæ, pontus stetit, unda quievit.

* Prœreta anteriori navis parti præest.

Quod si cœrulei perterruit unda profundi,
Sorbuit ex illis quemquam non fauce voraci.

CAPUT III

*Gaudenses a S. Amando ad fidem conversi. Ejus
discipulus Bavo sanctitate celebris.*

10. Inde salutaris dum Sanctus gressibus iret,
Spargebat verbum populis, et sancta docebat,
Gentibus insinuans æterni præmia regni,
Christicolis turmis quæ dona parentur in astris;
Atque malis poenæ quæ conserventur in antris;
Sicque plagas alacer discurrens ibat in omnes,
Sedululus ut quæstus animarum ferret Olympo;
Hæc sua luca putans, has secum ducere curans.
Ergo avidus horum dum circuit arva Beatus,
Gandavum pagum, quem Scald præterfluit amnis,
Audiuit vinchis hoste innectente teneri
Criminis, et nimia peccati mole gravari;
Nec lumen verum, quod mundum fulsit in omnem,
Cæcatos tenebris quivisse agnoscere priscis.
Robore de nemorum flammatis apta caminis
Idola compta manu artificum et simulacra colebant
Supplicibus votis divini nomine honoris.
Heu pudor est coluisse deos, quos flamma crematos
In prunas mutare valet cineresque perustos;
Arboris et rigidis ramis flexisse verenter
Colla superba Deo, hosti substrata maligno.
Nullus enim hanc terram fidei sulcavit aratro;
Nullus in hac jecit divini semina verbi.
Namque ferox regio et terra infœcunda removit
Pontifices cunctos, nec quisquam est ausus adire
Silvicolas apros, sævas feritate cohortes.
Sed labor iste gravis nostro servatus Amando est.
Querens ergo modum quo tantos tollere posset
Hostis ab insidiis populos, sævoque tyranno
Qualiter excuteret prædam, spoliūque referret;
Dantem jura gregi Noviomini ex urbe regendo
Aycharium petiit, quo cernuus iret in anlam
Regis, tunc etenim validis tractabat habenis
Francorum regnum Dagobertus Rectum opimum,
Illius et jussu sibimet mandata referret:
Quatenus in sacro qui se non fonte lavare
Ex illis vellet, compulsus dilueretur.
Dante Deo citius sua vota meretur Amandus.
Gandavum properat fretus virtute superna.

11. Qualibus ergo queam scriptis monstrare labores,
Quos ibi, dum Verbum turbis crudelibus infert,
Pertulit, immersus fluviorum crebrius undis?
Nec tamen, ut captis unquam desisteret ille,
Compelli potuit, populoque furente fugari,
Vulnera non curans, nec verbera ferre recusans;
Donec ætherea depulsis luce tenebris
Vivifico gentem vice versa in fonte lavaret.

^a forte *subrepens* scripsit Milo.

^b *Legia* adscriptum margini explicationis gratia:
Legia, seu *Lisa*, fluvius Cortracum alluit, et Gandavi
Scaldi miscetur.

A Nam si Sanctus ovans, correptis fortiter armis,
Expetiit hostem sævum, fortemque tyrannum
Jam dicto in castro, quo tunc caput arcis habebat;
Quo pulsus cunctis Gallorum finibus olim
A ducibus Jesu variis multisque tropæis
Venerat, ut muris, fluviis sic undique septus;
Non tamen ille sua fraudatus funditus arte est.
Innumeris etenim lectis hinc inde manipulis,
Principibusque quater geminis comitatus et ipse,
Extulit arma foras, lævamque cruore madentem
Ostentans, cecinit sævus fera classica cunctis
Viribus, et pugnam victus vincendus avidit,
Promptus ad omne malum. Bellanti cominus atrox
Exiit hinc bellis manifestis obvius hostis,
Inde dolis variis et mille coloribus anguis
B Confusus, tremelus, lassus, devictus, anhelus
Obstitit, absconsis per terga reflexa venenis,
Insidiis sua bella gerens, quo forte latenter
^a Subripiens lætum per spicula cæca pararet.
Quid majora loquar? subtratis undique bellis,
Hostibus et tantis Christo moderante subactis,
Victor Amandus agens captivum nobilis agmen
Exiit, et Satanæ pereunte tyrannide plebem
Deluit æterno melius baptismate quam Scald
^b Fluminis suppletus læva de parte meanti.
Et ne forte iterum redivivus surgeret hostis,
Cerberus utque trifaux fervens ardore vorandi
Contra Christicolos caput exitiale levaret;
Lorica fidei vestitos, spe galeatos
Imbuit, instruxit, firmavit, consolidavit,
C Urbem constituit, turresque erexit opimas
Præscius, et sacra in medio vexilla paravit,
Non ignes flantem patula de fauce draconem,
Sed crucis impressit digitis in fronte figuram;
Proque tubæ sonitu signorum copia facta est,
Rex ubi Christus habet servos, sanctosque fideles.

12. Hæc quoque castra suo post commendavit
Festinans alias ad partes belliger ire, [amico,
Fortis ubi populis ductor non deforet illis.
Bavo beate Dei, te præsens pagina signat:
A Duce tu Domini quondam conductus Amando,
Sprevisti mundum, calcasti labile sæclum,
Sumens arma crucis, propero pede bella petisti,
Ac multum spoliū truculento ab hoste tulisti;
D Inter quæ prædam, quam gaudens abstulit, atque
In regno proprio cupiit, si forte fuisset
Possibile, ignifluis concludere carceris antris;
Sanctas tu lacrymas fundens, pia vota, precesque,
Belligerando boans bellis, benedictæ, beatis
Salvasti, et Regi summo tua dona dedisti.
Quod loquor, agnoscis; quoniam tua gesta canuntur,
Scilicet ille hostis, cum telum missile vibrans
Impositum plaustro jecit, prostravit et ^e unum
Ex famulis, canibusque feris venatio facta est.
Sed tamen incassum sua tunc tentamina fudit;

^e Hic est Artimus precibus S. Bavonis suscitatus,
de quo agitur in hujus, Vita 1 Octob.

Tramite nam reduci quia post orando reductum
A mortis tenebris revocasti in luce bubulcum.
 Multimodis aliis cum sanctis artibus usus
 Hoc uno didicit vincendum te fore nunquam.
 O quam magnificus fuerat tibi, Sancte, magister,
 Qualibus ac signis præceptor fulsit Amandus
 Ille tuus! quæ te talem fecere ministrum!
 Namque tuis gestis Doctorem cernimus alium,
 Egregium, pulchrum, mirandum, glorificandum.
 Est mihi dulce tuæ textum percurrere vitæ;
 Sed retrahit complenda meum modulatio gressum,
 Ne tamen hi versus tibi sint sine fœnore fusi;
 Redde vicem, precibusque tuis me, quæso, guber-
 Obtineas veniam mihimet miserando reatus, [nans;
 Atque tuo Regi junctus per sæcla valet.

13. Tuque locus felix, regio fulgentior auro,
 Illustrata pio justorum lumine, salve;
 Plebsque decora satis, multo collecta labore
 Patribus a geminis, dignum est ut amando sequaris,
 Quos tibi Cunctipotens dulces pietate patronos
 Attribuit, talesque dedit miseratus amicos;
 Et si te noster migrans huc corpore Amandus
 Deseruit, meritis, si credis, ubique gubernat.
 Nos quoque dum precibus sacris meritisque tuetur,

A Te memorans etiam, portas tibi pandit Olympi.
 Plaudite dulcisonos tantis Pastoribus hymnos;
 Ne ingratum reliquis gregibus videaris ovile.
 Carmina commiscens chartis, corrente camena,
 Vobiscum recinam, præbens insignia amoris
 Erga illos monita mei sine fine manentis,
 Quos quia conspicuos virtutum penna levavit
 Sidereum ad regnum, vobis properantibus illic
 Posse patere pie monstrarunt ostia vitæ.
 Ast ego delictis, ut setis horridus hircus,
 Tegminis et nitidi candenti vellere nudus,
 Sæva trahor miseræ miserandus ad atria mortis.
 Tendite, posco, manus, et me de fauce vorantis
 Tollite: raptus enim propria virtute redire
 Non valeo; et quanquam patulum maxilla foramen
B Hujus habet, forsitan per hoc procedere possum,
 Si juver auxilio vestro precibusque reducar,
 Hoc quoque pro Christi faciendum nomine posco.
 Ut cum vestra sagax industria juncta supernis
 Sedibus exstiterit, pavitans ego, quæso, requirar
 Ultimus, et Petri concludar clave beati,
 Quo cum vita, salus, et perpes gloria palmæ
 Vobiscum fuerit feliciter omne per ævum,
 Tunc mihi sit misero, precor, indulgentia saltem
 Per Christum Dominum, qui sæcla per omnia regnat.

^a Addebatur: *Finit liber II, habet versus 418, et subjungebantur capita libri III.*

LIBER TERTIUS.

Capitula libri III.

1. Mediam se poeta lætatur carminis sui tetigisse viam, seque arduum opus scribere ostendens, lectorem suum, ut vivifica præcepta Christi meditetur, et hortatur eloquio et docet exemplo. — 2. De mortuo suscitato. — 3. Quod factum illud celare voluerit. — 4. De fanis destructis et gentibus conversis ac baptizatis. — 5. Quod causa prædicationis ad Sclavos perrexerit. — 6. Sermo laudis ad ipsum. — 7. Qualiter Regem inrepans repulsus sit. — 8. Eidem Principi veniam postulanti facinus indulsit. — 9. Quod idem Rex filium suum Sancto commendare volens imperator non potuerit. — 10. Ejusdem Regis parvulus dum a Sancto catechizatur eloquitur. — 11. Res eadem laude celebratur. — 12. Ubi Sanctus Ecclesiam Trejectensem ad regendum suscepit. — 13. Quod ab eadem repulsus insulam Celo petiit. — 14. Ad contemptores Sancti sermo dirigitur.

CAPUT PRIMUM.

Mortuus a S. Amando suscitatus.

1. Aspirante Deo describens carmine vitam
 Præsulis egregii sanctam celeranter Amandi,
 Quæ longis fuerat periodis jure notanda,
 Si fandi mihi larga foret seu magna facultas.
 Jam mediam brevior via festinus eundo
 Transgredior, binosque pedes ponendo vicissim
 Computo ter geminos, dum per compendia curro.
 Sic iter emensum est; reliquæ et præconia laudis,
 Rhetoricus cui sermo jacet, facundia marcet,
 Hinc conor brevibus temerarius arbiter horum
 Pangere versiculis, nullo complenda relatu;
 Orbis verbifluus si isto conspiret in actus,
 Convenientque omnes una sub sede poetæ,
 Argumententur, modulentur, philosophentur.
 Vera quidem fateor, non omnes promere versu

C Virtutum laudes, ut dignum est, credo, valebant;
 Ac, si utcumque queunt extrinsecus acta referre,
 Confiteor, nullo poterunt modulamine vocis
 Promere pro meritis, quæ sumpsit præmia in astris,
 Altius ille volat, quam garrula lingua recurat.
 En signata canunt lyrico sermone poetæ;
 Quæ relegis cur, lector amans, cum nulla salutis
 Lucra gerant animis, labor oris, pastio venti?
 Quid tibi pugnaces poterunt præstare phalanges?
 Qua te veste teget palla discordia scissa?
 Cur doleas illa cæsas sub clade catervas?
 Functi functa canant, vivens vitalia pange.
 En meliora meo narrantur carmine gesta:
 Non gladios, nec tela refert pharetramque Camillei
 Sed memorat victam Christo sub Præsule mortem:
D Et quæ dona dedit caro dignanter amico.
 Qualiter et quondam Domini dilectus Amandus
 Mortis adhuc sub lege manens, et carne gravatus,

Mortis jura tulit; clausum quoque carcere Averni
Eripuit, vitæque hominem de more reduxit,
Commemoro stupidus tanti formidine facti.

2. Urbs fuerat quondam, quod adhuc vestigia
[monstrant,

Tornacus, nunc multiplici a prostrata ruina
Funditus, ac turres deflet cecidisse superbas.
Est tamen inde frequens, quod aquis et merce re-
[dundat;

Nititur et geminis jam non lapsura columnis b,
Namque arce in media templo surgente venusto
Pontificale tenet solium; nec longe remota
c Nicasius recubat pretiosa Martyr in urna
Remorum Præsul, felix cui vita coronam
Præbuit, et rutilam fuso pro sanguine palmam.
Quid? multo ad castrum Francorum milite septus,
Dotto Comes rigidus, regali missus ab aula,
Venerat; et quærule impleta est curia turmis.
Ecce trahebatur, magna stipante caterva,
Fur vinctus multis multo pro crimine nodis;
Conclamant cuncti; plebs omnis cominus astans
Concinit esse reum: nihil his veniale fatetur.
His turbis Sanctus medium se iniecit Amandus:
Flet, gemit, implorat, dolet, ejulat, obsecrat, orat:
Quatenus huic misero misereri et parcere vellent;
Mi cunctipotens misereri ut Christus haberet.
Sed non obtinuit Sanctus quod flendo rogabat.
Dotto Comes tumidus quoniam crudelior omni
Bellua erat, jussitque suo pro crimine furem
Scipite confixum meritis exolvere pœnas.

Interea est ductus, suspensus; mox quoque victus
Morto d fera tetras animam transmisit ad umbras.
Quid tu, sancte Pater, totum memorande per orbem,
e Tunc agis? agnellus pedibus prostratus adhæres
Sævi nempse lupi, fuge ne te sorbeat ipsum
Erigere ad Dominum; nam quæ petis, ipse reverenter
Concedens stabilem tribuet dignanter honorem.
Ergo domum Dotto est populo comitante reversus;
Ocyus ad hominam Sanctus celeravit anhelus,
Atque ubi defunctum miserum miseratio vidit
Vivifici mentem firmans spiramine status,
Depositum propere cognotam vexit ad ædem:
Quo fuerat solitus portam pulsare supernam,
Stergitur hinc arvis, magis inde propinquior astris;
Atque preces simul et lacrymarum flumina fundit:
Quæ quamvis vicina rigent confinia terræ,
Alius ad celsum volitant scandendo tribunal,
Angelico plaudente choro super æthera vectæ.

a Factum id videtur superioribus bellis ipsorum
inter se Francorum. Quanquam postea quoque a
Normannis et monasterium S. Bavonis in oppido
Gandensi, an. 850, incensum fuisse tradunt Gesta
Normannorum ante Rollonem; et eorum partem
(Menapios, quorum caput Tornacum fuit, Tarvisios
id est Tervanos, aliosque maritimos) eo an. 850,
deprædatam esse referunt Annales Bertiniani. Sed
hæc Milo non attingit, nisi forte poema suum post
obitum Haimini, cui id dicavit, emendarit et auxerit.

b In MS. Amandino margini adscriptum erat:

Excidi ab ea jam, prob dolor! ipsa columna.

A Dicta hæc facta probant; verbum completio firmat,
Sanctus enim incubuit precibus, prostratus in arvis;
Nec prius ad finem felix oratio venit,
Donec ambo simul diversis cominus horis
Surgentes starent juncti (mirabile visu)
Mortuus a morte, et Sanctus de pulvere terræ.

3. O quam conspicuum Dominus dilexit alumnium,
Cui tam multa sui tribuit signacula amoris.
Denique ceu præsens nobis scriptura revelat,
Prævaluit precibus sacris meriti-que beatis
Reddere distractam multo pro crimine vitam
Defuncto, atque f animæ jam jamque in tartara lapsæ
Obtinuit veniam, Christo miscrante, salubrem.
Sit laus summa Deo, qui dona fidelibus addens,
Ut possint exire animæ de carcere Averni,

B Tartara dirumpens, obstacula cuncta revellit.
Interea madido discussis rore capillis
Prævia venturum jam post sua lumina Phœbum,
Terrigenis aurora suo monstraverat ortu.
At virtus complens redivivi corporis artus,
Addiderat reduces solidato robore vires.
Ergo suos læti victor, vitæque reductor,
Confessor Domini signis insignis honestis
Poscit aquas; currunt celeres, tumulanda putantes
Membra viri, peteret lymphas quod more lavacri.
Ingressi incolumem inveniunt (mirabile dictu)
Ordine converso cernunt residere reverenter.
Quis stupor hic fuerit, facti excellentia prodit.
Fur redivivus enim vitam veniamque renarrat,
e Largitumque sibi Sanctus lætatur honorem.

C Tunc igitur Fratrum sub Christi nomine plebi
Ne populis prodant factum, obtestatur Amandus.
Donec completo decedat tempore vitæ.
Cujus sancta manus dum singula vulnera palpat,
Restituit celerem felix medicina salutem;
Nec remanet sulcus, digitus quo currit honestus.
Dicite doctiloqui, depromite digna disertis.
Qualis est medicus? quo contingente, cicatrix
Nulla patet plagis, conclusis undique cunctis.
Quo meat ista salus? quo manat ab unguine virtus?
Cessa lingua loquax; opus est hoc Omnipotentis,
Per quem tanta valet quisquis famulabilis illi est.

CAPUT II.

D Fides per S. Amandum propagata. Sclavi additi.
Exsilii pœna irrogata.

4. Ergo ubi fama volans sparsit memorabile signum,
Fit populi subito multus concursus ad ipsum;

e Molanus ad 14 Decemb. in Nicasio ita scribit:
Hujus martyris pignora quedam Noviomagensis quidam
episcopus oblenta, ad suam pertulit civitatem.
Quæ tam apud Noviomum, quam et apud Tornacum
castrum, ubi nunc etiam servari perhibentur, claris referuntur
illustrata miraculis, De iis nos ad illum diem.

d Aliud Ms. fere.

e Ms. Elnou. Nunc.

f Non quasi refigatur semel lata damnationis sententia; sed in similibus casibus non erat absoluta.

g Id est, se a Deo exauditum gaudet, non vero quod honore sibi a Fratribus ideo impenso lætaretur.

Fervere ut miraris apes per prata, per hortos
 Erga purpureos flores, ac carpere morsu
 Quod referant pedibus cara ad præsepia curvis.
 Non secus has videas gentes insistere virenti,
 Conspicuo flori, hyeme atque æstate virenti;
 Quo sacrosanctum valeant baptisma referre,
 Virtutumque dapes ut dulcia mella reportent,
 Quis mundi Dominus prædulci pascitur haustu.
 Fana dehinc vacuo nudantur honore profana,
 Illorumque cadunt, quorum crevere labore.
 Inde ubi fana ruunt, vir sanctus templa reformat,
 Basilicas statuens et claustra monasteriorum;
 Perfidiam fidei contundit acumine fido.
 O quam magna viro concessa est gratia justo,
 Multiplicem meruit fructum qui germine ab uno!
 Incola vivifico sacratur fonte renascens,
 Præclara Ecclesiæ præcelsæ mœnia surgunt.
 Felix ille obitus, moritur quo plurima pestis;
 Sed tamen illa salus multum felicior exstat,
 Qua surgente uno plures in corde resurgunt.
 Hæc est, ni fallor, celsæ mutatio dextræ.
 Crescit amor Sancto, laudum celebratio Christo,
 Cujus in auxilio dum verbum prædicat omni
 In populo, fœcunda seges de cespite surgens,
 Reddit centuplicem virtutum gramine frugem.

5. Te neque Apostolica nunquam purgata securi,
 Ac fidei sulcis, ullo neque vomere culta,
 Pertransisse virum doleas, Sclavinia tellus.
 Sicut avaro etenim cum muta pecunia crescit,
 Crescit amor, summamque famem completio gignit,
 Sic hic, si liceat fatuis conferre benigna,
 Crescere, quo crevit, virtutum lucra bonarum
 Accumulare parans, et avarior amplius exstans.
 Partibus et multis cum sparso semine verbi
 Surgeret hinc atque hinc feliciter inclyta messis,
 Comperit astrictos Sclavos errore inimici:
 Quo se martyrium pro Christo posse mereri
 Confidens Sanctus, glaciale transit ^a Istrum.
 Incipit et glebas duræ proscindere terræ,
 Inde Evangelii semen dispergit ubique,
 Per loca, perque domos, per rura et compita jactans;
 Fundit aquas siccis superis de fontibus arvis,
 Suggestit, immittit, concludit, compluit, ambit.
 Nil factis superest, quod dignum duxit, agendum.
 Is tamen ut segetem pleno non gramine votis
 Respondere videt propriis, cassumque laborem
 Se saxis inferre dolens, resilire retrorsum
 Cernens conspicuum ferrum sulcantis atrati;
 Per vacuumque tuens in spinis quærere messem,
 Martyriique piam nec palmam prendere posse;
 Ad proprias iterum Christo est comitante reversus
 Pastor et agnus oves, ovium dux ipse suarum;
 Ne tamen incassum tantos fudisse labores
 Pœniteat, longumque iter propter adisse.

^a Id est Danubium. De Sclavis supra actum.

^b Marka, Teutonicum vocabulum, litem provincie significat: quod sæpius legitur in Annal. Fuldens. ævo Milonis scriptis: videlicet ad an. 788, 827, 861, etc. Quod vocabulum extensum ad totam ditionem vel provinciam significandam: hinc plures

A Nec quivisse aliquem, vel parvum, sumere fructum;
 Paucula grana legens cœlestibus indidit horreis.

6. Te quoque, sancte Sator, dum nos comitamur
 [euntem,

Atque tuum sequimur felicem carmine cursum,
 Ignatum transimus iter, sermone meantes,
 Quo nullus missus milleno ex agmine Jesum
 Vivificam jecit cornu curvante sagittam.
 Non Petrus, Paulus neque seminiverbium olim,
 Propter opus solitum veraci errore vocatus.
 Nemo alius validis quanquam confusus in armis
 Cuspudis eximiam jactavit acumen in illam.
 Servatum tibimet sed hoc certamen, Amande, est:
 Quoque jugo Regis regidos non subdere quisti,
 Illè amor hæc tenuit; hæc duxit honesta voluntas.
 B Quatenus ad Dominum perfusus fonte cruoris
 Victus morte quidem, sed victor amore redires.
 Qualis forte tuum texit constantia pectus?
 Qualis et invictum retinens audacia robur
 Fecit in ignotam regionem tendere gressum?
 De qua pro donis veniebant vulnera Francis,
 Rex quibus armorum valido munimine septus
 Terga dabat fugiens Franco comitante feroce,
 Tu socio sine per ^b markas ^c clusasque ruebas.
 Sed mihi parce, precor, quod servulus audeo supplex
 Suppliciter tecum querulam conferre loquelam.
 Ac votiva tui devoti sumito vota,
 Inde palatinam quia nunc intramus in aulam,
 Respice, Sancte, precor me nunc miseratus euntem.
 C Dirige tu calamum, ne promat inania, nostrum,
 Ne, dum rite tuos cupimus narrare triumphos,
 Offensa inveniat regalis virga locellum;
 Huc fraterna cohors precibus concurre canenti.

7. Rex Dagobertus erat, Francorum, et jura tenet
 Sed tumidus rigida populos ditione premebat, [bat:
 Quique potestatis præcellens culmine cunctos,
 Qui ante ipsum sceptrum gentem tenere per illam;
 Principibus durus, vitiis subjectus alumnus,
 Turpiter obsceno luxu maculatus ubique
 Infusum Veneris portabat in ossibus ignem.
 Ne tamen in messe hac spinæ compunctio surgat,
 Ac cœptum deturpet opus, caussatio cesset,
 Non tulit hos similesque modos constantia nostri
 Pontificis, querulam sed prompsit mota loquelam;
 D Nec timuit renitens sævi mucronis acumen;
 In multis didicit quia victor fidere bellis;
 Nec pavitare ferum terreno in Rege furorem,
 Quem his aggressum studuit pulsare loquelis:
 Scilicet æterni si limina tangere regni
 Curaret, meliora suæ commercia vitæ
 Crimine semoto faceret, ne forte repulsus
 In chaos inferni scelerum tormenta subiret.
 Et quia sunt stimuli justorum verba malignis,

Markæ, seu Marcæ in Germania et Italia; et Præfecti limitanei Markisi et Marchiones dicti.

^c Clusæ sunt angustie adituum, quæ regionem aperiant et claudunt. Apud Eginhardum in Annal. ad an. 817: Bernardus rex Italiæ omnes aditus, id est clusas, quibus in Italiam aditur, præsidii firmavit.

Mox ut dicta furens arrectis auribus hausit,
 Jure licere sibi cupiens, quidquid libuisset,
 Derisum graviter Doctorem justa monentem
 Resulit, ac tali viduavit hospite regnum.
 Quique repulsus abit, Dominum quoque Gentibus in-

[fert.

CAPUT III.

Reditus S. Amandi ab exsilio. Baptismus S. Sigeberti.

8. Et quanquam Princeps regali a semine jactet
 In triviis, tamen huic prolis non surgit arista;
 Ni veniant sicco stillæ de nubibus arvo.
 Quod tamen ut tandem potuit cognoscere, supplex
 Auxilium superis a sedibus expetit, orans
 Ut sibi nascatur. quo post sua sceptrâ regantur.
 Dante Deo meruit, quod mens devota petivit.
 Nuntius ut gaudens regalibus intulit aulis,
 Quod puer ad lucem materna prodiit alvo;
 Laudibus et votis auctorem prolis adorat.
 Illa tamen mentem lætam cunctatio adurit,
 Debeat in sancto qui fonte levare puellum.
 Ut redit ad semet captiva memoria Regis,
 Discursare jubet celeres per regna ministros:
 Ac Sanctum merito adduci demandat honore.
 Qui tandem inventus, monitusque palatia adire,
 Regis jam dicti sese conspectibus infert,
 Quique ut adesse virum cernit, mox desilit alto
 E solio, rutilumque caput diademate terræ,
 Stabat forte Pii qua pes tunc pacifer, æquat,
 Inflectens rigidum sancta ad vestigia collum;
 Purpura pulvereis prosternitur inde favillis,
 Linguaque, quæ variis dictabat jura phalangis,
 Poscit, ut ignoscat scelus indulgentia sancta.
 At mitis fuerat, cui dulce ignoscere probra,
 Felle carens, placida jugiter dulcedine fervens,
 Ocyus a terra prostratum in pulvere Regem
 Elevat, et citius commissa piacla relaxat.

9. Alloquiturque dehinc hos Princeps fame San-

[ctum :

Pœnitet, alme, tuam, Doctor, sprevisse loquelam:
 Displicet, atque meo quod jussu injuria facta est.
 Sed nunc illa, precor, pietatis viscera cedant:
 Est quoque, dante Deo, immerito mihi filius unus,
 Quem tua consecret sancta ut benedictio, posco;
 Vivifico ac Christi digneris fonte novare,
 Utque illum doceas divina lege Magister.
 Tuque Pater pueri merito dicare secundus,
 Dum gignis sobolem præclaro gemine fontis.
 Sed Sacer, his dictis summo conamine fuis
 Obstat, commemorans sibi jussum ut semina verbi
 Spargeret, et gentes baptismatis amne sacrares,
 No. uni tantum sed multis affore missum.
 Egreditur, remanet cassata petitio Regis.
 Qui quia non valuit contemptus jura mereri,
 Credidit a proprii lateris custodibus ipsum
 Flectendum, misit socialis amoris amicos,

^a Pipare præcipue de gallinis dicitur.

^b Imo Aurelianus, ut dictum supra et ad Vitam S. Sigeberti.

A Unam animam gemino sub pectore ut esse putares,
 Dadonem illustrem Eligio comitante benigno;
 In laicali habitu quos Principis aula tenebat.
 Sed post sub pedibus sternentes labile seclum.
 Ecclesias geminas stabiles texere columnæ.
 Inditus ille prior, sub cujus pontificatu
 Floruit in titulis Rotomagus celsa beatiss:
 Compar et Eligius divino munere lectus,
 Quo Noviomus ut urbs vivente Antistite fulsit,
 Sic micat et tumulo multis virtutibus aucto.
 Salva fida fides, felix concordia aveto,
 Pontifices sancti meritorum luce corusci,
 Non mihi tam tenuis de vobis sermo mearet,
 Ni vos conspicuos scirem nutrisse poetas,
 Qui possunt trimoda vobis^a pipare Camæna.

B Nobile et auratis carmen cantare cicutas.
 Vos tamen o nostros petimus revelate labores,
 Et cœptum repetat jam linguæ guttula cursum.

10. Ergo preces missi devoto pectore fundunt,
 Principis ut sobolem sacrato deluat amne,
 Educet atque illum per libros rore nigrantes.
 Qui si forte preces non Principis abnuat istas.
 Hujus amicitia tribuat conjunctio multum:
 Errante in populo ut liceat conquirere lucrum,
 Gentibus et multis divinum spargere verbum.
 Assentit tandem charorum fame victus:
 Intrat et invitus præcelsam Regis in ædem,
^b Clypiaco qui illo residebat tempore villa.
 Offeritur puer huic alienis vectus in ulnis
 Ille, quater deno cui sol jam fulserat ortu.

C Quem manibus sacris ut sumpsit Episcopus almus,
 Et fusa est præstans oratio more sueto;
 At consignatus catechumenis exstitit infans,
 Et precis in finem nullus responsa referret.
 Non confusa sonans alliso verba palato;
 Sed labiis patulis et clara voce boando
 Insonuit populis mirantibus ocyus: Amen.
 Inde salutiferi baptismatis amne novatus,
 Vivificis retulit Sigeberti nomen ab undis,
 Ac post Austrasias domuit ditione catervas.

11. Hic mecum, Lector, laudum concurre relatu,
 Dico sermonis si fons tibi largus abundat,
 Et guttis pluvia se linguæ comparat imber.
 Quis docuit puerum, qui sensus quæso suasit
 Hebraico sonitu ignotos proferre^c fritillos?

D Quis pedagogus eum hac jussit voce boare,
 Quem vagitus adhuc puerili ætate tenebat?
 Enarra mihi, quæso; dedit quæ schola loquelas
 Ignaras? docili quo floruit ille magistro?
 Scutica non teneros unquam ulla lacessit artus,
 Nec graciles digiti parvam tenuere rebellam:
 Et jam grandiloquos superat ratione sophistas.
 Vocibus externis loquitur, spernitque Latinas.
 A natura docet. Men quæ suggestio fundit?
 Hoc musto, o Judæa solens errare, calebant
 Qui cunctas didicere brevi sub tempore linguas,

^c Fritillus tabula est lusoria. Hic videtur Milo pro sono accipere.

*He, etymologia, tuus confunditur ordo,
Infans dum fatur, nomen tibi tollitur istud;
Ne dubites asinam stolidum increpuisse Balaam,
Huc ades, hoc opus est celebrandum laude perenni.*

CAPUT IV.

Episcopus Trajectensis S. Amandi.

12. His ita decursis, obeuntem missus ab alto
Angelus evexit celsi trans sidera cœli
Pontificem, cujus sedem Trajectus habebat :
Sumeret ut rectis meritorum præmia libris.
Quo ^a Rex comperto sanctum accersivit Amandum,
Plurima Pontificum conducens agmina secum,
Præsulis ad tanti solennia jungit honores.
Interea sanctus sacra sublimis in arce
Ducitur ac trahitur, jam dicta in sede locatur.
Obstat et indignum se tali clamitat actu.
Sed cum more suo lustraret luce venusta
Oppida, rura, casas, vicos, castella peragrans,
Triste nefas, qui debuerant agnoscere primi,
Ac verbum Domini plebi monstrare sequendum,
Ecclesiæ gradibus prælati rite ministri,
Rejiciunt, spernunt, contemnunt, despiciuntque,
Postponunt, pelluntque probum per probra patro-
Quo sibi nil lucri, sed maxima damna tulere. [num,
Pulvis enim pedibus justis excussus in illis
Accusator erit, cum tempus venerit illud,
Præmia quo capient dextri, pœnasque sinistri.

13. Insula dicta nitet ^b Calolo de vertice sancti
Scald juxta, et gyris curvo sinuamine flexis
Præbet secessum, nautis gratissimus amnis,
Quam sanctus, dictis cum pulsus abiret ab oris,
Reperiens, sibimet tam mœsto in tempore credens
Sufficere, et mentis purum renovare vigorem
Secretus cupiens, aliquanto mansit in illa
Tempore multiplices studuitque levare labores.
Dum tamen ille pio frueretur cœlitus actu,
Atque polum jugibus cuperet conscendere votis,
Alba velut geminis alis innixa columba ;
Æqua repulsores non distulit ultio dictos
Pro meritis pulsare feros, ac digna rependens,
Qui voluere magis habilem quam reddere honorem.
Pressi multimodis ut possent scire flagellis,
Quam charus Christo fuerit, qui spretus abisset.
Plaga etenim cœlo veniens, et terra resultans,
Proterit, inclinat rigida cervice rebelles,
Evertitque domos, mores cecidisse ruina
Testatur sonitu labens et pondere grandi :
Ac viduatus ager segete et nudatus arista,
His meritum spinæ pungentis reddit acumen
Cum tribulis. Referunt commercia talia terræ,

^a Rex Sigbertus, Dagoberto aliquot tum annis mortuo, ut supra ostensum.

^b Hanc lectionem supra probavimus, ubi de Caloanis actum, § 4.

^c Colitur S. Servatius 13 Maii : is imminente ab

A Quæ tanto cultore carent, nec vescitur illis
Incola, ferre cibum quia matris in ubere tempit.

14. Tu quoque, plebs. libeat si cursim tangere pri-
Antiquis damnis prolata hæc vulnera sentis. [sc,
Cladibus immensis non obstant mœnia firma,
Sed sternuntur humi ceu pulvis flamine venti,
Labunturque domi, quæ non custodia fulcit.
Nec mirum, compago ruat si turribus altis
Funditus evulsa, stabilis quam linquit Amandus,
Ecclesiæ nostræ defensio, celsa columna,
Tabificos contra fremitus protectio perstant.
Quo offenso, tibi mors ; nobis salvatio venit
^c Servatio servata tuo dum viveret ; inde
FleBILE ne funus seu mœstum corde dolorem

B Sumeret extremas in te cernendo favillas,
Transiit ad Dominum, nudam te in morte relinquens
Qui tibi post nostrum miseratus misit Amandum,
Ut solem radiis operum fulgore micantem.
Sed tu lippa tuos oculos dum vertis ab illo,
Et densas repetis noctis horrore tenebras,
In manibusque lutum retines, dum lumina tergis,
Ac luci adscribis quod tu minus inde tueris,
Si votis dimissa tuis in carcere cæco es.
Ni tamen huc redeas, et lumen amando requiras,
Quod tibi depellens, nobis miserando dedisti.
Non hinc probra tibi, nec jurgia reddimus ulla,
Illius reditu sed congaudemus ovantes.
Nunc nunc ergo tuam detergant carmina culpam,
Laudibus ejectum dignis revocare memento.

C Pœniteat te jam sceleris, medicamina sunt hæc.
Ac si, ut credo, tuam placarunt vulnera noxam,
Et sancti pietas crimen concessit enorme ;
Astipulare meis, quia non sunt carmina, rhythmia.
Tu cantare vales, tu docta es plaudere versu :
Tu nosti lyrico chordas contingere plectro,
Tuque potens metrum centum reboare *Canonis* :
Retia ceu filis sic libros texere verbis.
Ast mihi vix tenuis decurrit ab ore susurrus :
Dum tamen alma tuis aptatur musa libellis,
Ne taceam laudare Deum, cum debitor extem,
Noster honore Dei claudatur, posco ^d libellus.
Laus, decus, imperium, benedictio, gloria, palma,
Majestas, et honor, veneratio, gratia, virtus ;
Sit Patri et Genito cum Flammine vivificante,
D Et nunc et semper dum secla futura manebunt :
Pro meritis sanctum qui glorificavit Amandum,
Clare comes, curam claustris concludito cannam.
Sat sitiens etenim potavit, tollito rorem,
Flebilis et ne jam rumpatur anhelitus, istinc
Fige gradum, digitos dum tendo, quiesces parum
[per ^e.

aliis barbaris Belgii vastitate obiit, ad quod hic ad
ludit Poeta.

^d Ms., Elnon. *libellis*.

^e Addebat : *Explicit liber 3, habet versus 436, & jungebantur hæc capita libri iv.*

LIBER QUARTUS.

Capitula libri iv.

1. Scripturus vates quo fine Sanctus astra petiverit, admodum contremiscit, suosque libellos quatuor Evangeliorum libros subdens, ad finem sancti Amandi sui que operis et prece tendit et carmine. — 2. Qualiter Vasconibus verbum Dei prædicans Sanctus repulsus sic, et de mimologo a dæmone arrepto. — 3. De cæco ex aqua, in qua vir Dei manus lavit illuminato. — 4. De reditu ipsius in Gallias et cœnobio ædificato. — 5. Quomodo pro eo quod municipium Nante a Rege impetraverit, Mummulus insidias illi paraverit. — 6. Quomodo carnificibus divinitus cæcatis vir Dei mortem evaserit. — 7. Conversio laudis per energiam ad Sanctum. — 8. De muliere cæca illuminata. — 9. Allegorice eadem res repetitur. — 10. De monacho pro inobedientia paralysi dissoluto et verbo Sancti sanato. — 11. De obitu vel sepultura ipsius. — 12. Laus loci et de elevatione corporis ipsius. — 13. Oratio auctoris huius operis. — 14. Clausula finalis cum prece completur

CAPUT PRIMUM.

Vascones a S. Amando edocti. Cæcus illuminatus.

1. Hactenus eximios Sancti versatus in actus
Præsulis, et quanquam pede claudō, currere quivi.
Sed nunc res metuenda nimis tractanda, nec ullis
Viribus evolare facit, super astra petendum est :
Ut sermone sequar, quo non licet ire pedestrem.
Primi namque mei properant hac lege libelli,
Ut labor et meritum sancti noscatur Amandi :
Quartus hic est nunc, qui in manibus cudendus ha-
Quo Evangeliiis subjecti rite quaternis. [betur ;
Mattheus effudit donatus munere primus
Carne Deum natum, qui Virginis ubera suxit.
Hic quoque dum nostræ penetrat præcordia mentis, B
Scripti hominem genitum, qui matris ubera linxit,
Perfectum, purum, justum, dignum, immaculatum.
Excelsusque dehinc mandati fame Marcus,
Vox clamantis, ait, deserta per arva leonis
Insonuit, qui in morte oculis dormivit apertis.
Huncque sequens, quantum valui, sub carmine dixi,
Quadrifidum verbum sanctum sparsisse per orbem.
Consurgensque dehinc quod signat nomine Lucas
Jura sacerdotii veteris sermonibus a infert,
Quo crucis, ut vitulus, Christus mactatur in ara.
Quo lecto, sedem monstravi pontificalem,
Conscendisse virum, fuerat qui victima viva.
Flaminis et sacri quia gratia fusa Joanni est,
Evolat ut pennis aquilæ super æthera vectus,
Principium canit, atque ante omnia tempora Verbum. C
Estque via simili me nunc properare necesse :
Instat enim memorare itiner quo sanctus Amandus
Iverit ad Dominum, meritos sumpturus honores :
Viserit et requiem cœlesti in culmine partam
Quo me nulla levat factorum penna bonorum.
Velle meos animos urit ; sed posse retentat.
Currere lingua cupit ; stridet sed nescia fari.
Cordis in aure tamen si sibilus ille resultet,
Impleat et mentem, calamum quo tingo liquore,
Qui facit humanas asinam formare loquelas,
Indocilemque virum querulo confundere rhythmo ;
Carmine succincto quæ restant gesta notabo,

A 2. Eia, age, Vacce jam late, mea Musa, vagantem,
Fidentem frenis, torquentem tela lacertis,
Pande, rogo et vulgo vulgari voce notato :
Si demas mutesque apices, Wasconia fertur.
Quæ gens dura satis, variis incursibus inſtans,
Ictibus ac crebris hostilia tela rependens,
Extremis fuerat Francorum finibus hostis.
Sed tunc vulnificis substrata est pacifica armis,
Frenaque consilio tandem conducta salubri
Non laniat morsu, sed b pacis in oscula tractat.
Illis temporibus, quis Sanctus in orbe manebat,
Ut Gallis fuerat sæva feritate rebellis,
Sic erat et Christo, reliquum qui straverat orbem :
Relligionis enim nudata decore jacebat
In noctis tenebris, nulla illustrata lucerna,
Horrendumque scelus, cui cuncta nocentia cedunt,
Quo gignente solent reliquæ concrecere pestes,
Cultum Christo habilem muta ad simulacra reflectens
Idola credebat numen Deitatis habere.
Hos ubi vesanos errorum comperit actus
Præsul Amandus, ab his, quos fratrum nomine dignos
Fecerat, accensus, horum celeranter adivit
Belliger insignis terras : ut prælia Christi
Bellaret, pariterque sui signacula Regis
Invictus miles præfatis inderet arvis.
Ut si multiplices non posset jure catervas
Vincere, vel pulchram caperet per vulnera mortem :
Dumque ibi vivificis inferret spicula contis,
Et multos æquaret humo, falsamque deorum
C Sterneret ad terram constanter religionem ;
Unus iners, facilis, male lubricus, atque superbus,
Turpis et impurus scurrilia probra susurrans,
Quem merito vulgus vocitat cognomine mimum,
Obstitit infelix stolido bacchante cachinno.
Sed mox arreptus miser atro dæmone, plenus
Quo fuerat pridem, cum vitæ risis alunnum,
Ipse suis manibus male sano membra furore
Discerpit, scindit, dirumpit, diripit, urit,
Anteque quam patulos Erebi transcurrat hiatus,
Dat certum indicium, duce quo deductus abiret.
Ore uno stupeas millenas currere linguas.
Tandem distortus vacuatus et hospite et hoste,

a Codex Elnon, *effert*.

b Vasconiam, ævo Milonis Regibus Aquitaniz sub-

jectam, explicat Petrus de Maria sub finem libri 1, et initium sequentis Histor. Bearniz.

Qui ingratus rediens animam violenter abegit,
Abducensque facit secum penetrare gehennam.
Qui fuit inceptor culpæ, sit tortor in igne.
Et quia sunt non læta satis, quæ scribimus, hinc jam,
Tribus omissis, ad dulcia pergat arundo.

3. Ergo ubi gens sancto vacuata decore relicta est
Antiquis tenebris, voluit quia spernere lucem
Transmissam sibimet, quam se substernere luci:
Lucifer ille nitens, cum jam repedaret ab illis,
Pervenit quamdam tandem lassatus ad urbem,
Cujus honorificis excepit episcopus illum
Obsequiis, meritoque colens reverenter honore,
In manibus sacris latices perfudit, et ipsos
Custodem monuit clausis inferre sacellis.
Antistes namque is sat fidens exstitit, illis
Optatam invalidis præberi posse medelam.
Spes neque tam firmos animos certissima ludit.
Tempore quo quidam residebat ad ostia templi
Mendicus, rebus pauper, sed lumine frontis
Pauperior, quem hac affatur voce sacerdos:
O homo, si fidei retines in pectore lucem,
Ablue aqua clausos oculos, qua sanctus Amandus
Abluit ille manus: hoc spondeo te renovandum
Unguine, lux rediens cæcis infusa fenestris
Monstrabit, Sancti quantum benedictio digna est:
Nec vacuus credens fidei virtute redibis.
Hæc promissa, carens mox pauper lumine, credens
Sumpsit aquas, faciemque lavit, medicina lavacro
Est comitata pio. O rerum conversio! Cæci
Dum splendent oculi, fera mortis imago repulsa est.
Dic, rogo, quisquis ades, quanta virtute Beatum
Nunc fulsisse putas, cum præsens corpore adesset,
Ac prece quam celerem quivisse referre medelam,
Cujus lympha manus lucis largitur honorem?
Cede loco, medice, trito cum pulvere, quid stas?
Pulvere enim cæcari oculos res notior exstat.
Hæc si credis, aquæ superant collyria cuncta,
Quam mundæ sordes. O quam purgatio pura!
Quam doctus medicus, quo cuncta obscura refulgent,
De cujus digitis stillant medicamina pulchris!
Talia signa sui produunt vestigia regis
Quod sequitur, perpes hinc Christo gloria summo,
Dignus honor Justo, quo non pretiosior alter
Ad cæli regnum sociorum ex agmine venit.
Obvius ornata dum sponso lampade pergit,
Manat oliviferis mox igneus ardor ab ulnis,
Accendens propria reliquorum de face lædas,
Fulserit et quanto demonstrant facta decore.

CAPUT II.

*Monasteria a S. Amando exstructa. Periculum mortis
caelitus depulsum.*

4. Dumque iter inceptum variis virtutibus iret,
Francorum ad regnum felici tramite venit,
Elegitque locum, quo verbum spargeret aptum,
In quo, devota fratrum comitante cohorte,
Qui varias Christi tulerant pro nomine poenas,
Sacra monasterii construxit claustra novelli.

A Felix illa fuit sub tanto schola magistro,
De qua multiplices procedunt jure sophistæ,
Pontificum numerosa cohors, doctique Patroni
Ecclesie, verbis puri, gestisque nitentes.
Gallia, jam rediit Sanctus, lætare, benignum est,
Sparge alacri flores, tibimet salvatio venit.
Hac etenim non parte cadis, qua turris Olympo
Contra sanguineas acies et bella Damasci
Forte tulit caput, ultra et sidera constitit ipsa.
Nam si pervalidæ Oceani de parte procellæ
Irruerint, nullo quibunt transcendere pacto,
Passibus egregiis qua gressum fixit Amandus:
Si tamen egregii secteris jussa Magistri.
Est neque, quod timeas ferventi in turbine, freta
Hoc ductore tuo, qui non debellat iniquos

B Armis, sed meritis hinc usque ad sidera notis.

5. Tempore quo princeps regnum Hildericus age-
Invasasque gravi bello tractabat habenas, [bat
Dum fremerent reliquæ Martis certamine gentes,
Et gladii gladios, umbones redderet umbo;
Ac frater fratrem, genitus premeret genitorem,
Sævaque vastaret populos populatio multos,
Tempestate gravi totum grassante per orbem;
Non turbo hic tenuit, Justique ligamine vinxit
Brachia, nec tanta rerum vertigine victus,
Liquit opus ceptum, lucris fidelibus ardens.
Sed regem petit jam dictum cernuus ille,
Quatenus illi aliquem præberet jure locellum.
Sacra monasterii strueret quæ cepta venusti;
Quem mox ut petiit princeps dedit; inde repente
C Talibus in rebus quoniam fuit impiger ille
Ecclesie jecit fundamenta more sagaci.
Dumque ibidem ceptis perstaret Justus in illis,
Mummulus invidiæ facibus flammatus acerbis,
Urbs Ozindinsis cujus subjecta, sedile
Ornabat celsum variorum gramine florum.
Indignans graviter Sanctum impetrasse locellum.
Evomuit furis conceptum mente venenum,
Direxitque suos stimulante furore ministros
Audaces animis atque armis amplius auctos:
Illi acuens gladios, qui pacis lator in omni
Orbe fuit, superi qui prompsit pascua regni.
Hunc, inimice ferox, cur tali fraude repugnans
Persequeris, carumque Deo insectaris alumnum?
D Audieras, tibi quæ scansurus ad astra magister
Pacificus dederit servandæ scœdera pacis:
Cur pignus hoc, dum meditaris inania, scindis?
Cur te tanta tenet sceleris scelerata cupido?
Nonne decens fuerat sudores tergere tantos,
Ac commune bonum sociali ornare labore?
Qui facient alii, dum quæris, Episcopo, bella,
Ac humana tuum si non natura reatum
Comprimit, ordo, gradus, neque te dilectio frenat!
Suspice, fulminei venient de nubibus imbres,
Placabitque tuos cœlestis turbo furores,
Angelicas acies, armatas, auxiliantes,
Ferre videbis opem signis victricibus amplam.
Ferre necem telis cui nunc minitaris inquis.
Carnifices quoque pulso loquens, qui jussa volebant

Patrare, et sceleris pariter consortia ferre :
 Quos aliena reos adduxit missio noxæ,
 Qui callente dolo se fallere posse putantes
 Illum, plenus erat qui puri fluminis haustu.
 Fingebant falso fallaces fame falsa,
 Aptaque rura satis se Sancto ostendere posse :
 Si comitetur eos caussa studioque tuendi.
 Callidus et quanquam miles simulaverit ore,
 Finxerit et tanto mendacia dicta Prophetæ,
 Quem monstrante Deo nil clausum, nilque latebat
 Occultum fibris, nil tectum pectoris antris.
 Auribus in cuius sic mens ut lingua sonabat ;
 Non tamen injustis scelerum latoribus ipse
 Obstitit, aut sævis monstravit terga ministris.
 Tanta nec invictos animos formido pererrans
 Dispulit, aut stabilem liquit constantia mentem :
 Martyrii jugiter quoniam fervebat amore.
 Et quanquam dederit nunc temporis optio votum
 Martyris, emerito non est fraudatus honore.
 Hinc superis magis est laudanda potentia Christi,
 Quod dedit huic palmam gratis sine vulnere mortis.

6. Jamque supercilium montis pia victima adivit
 Percussorque ferus, ceu quondam sanctus Isaac,
 Utque maligna manus nimium crudelis lesum
 Quando furore calens, ad montis culmina nostræ
 Auctorem vitæ pertraxit præcipitandum,
 Si tunc posse, velut furibundum velle, habuisset.
 Haud secus hic Justus, cum staret mitis, ut agnus.
 Subvacuis pietate lupis, mox cœlitus atræ
 Collectæ nubes oculos clausere malorum,
 Nec phœbea patet digno satis ordine lampas :
 His retrahit jubar et radios convertit in umbras,
 Qui rutilo spoliare student splendore lucernam,
 Lucida diffugiunt oculis, nox ingruit ampla :
 Tempestasque ruit commisto grandine grandis.
 Ergo solo strati culpam justumque fatentur
 Supplicium, veniam rogitant : curvatur adorans
 In terram Justus, pietatis amore repletus :
 Ac membra herbigeris prosternit in aggere glebis ;
 Nec prius absistit studio votoque precandi,
 Donec ætherei se submittere furores,
 Nimborum tonitrusque etiam cessere fragores.
 Dumque serena illis se reddunt æthra ministris,
 Noscunt quam merito sit Sanctus honore verendus.
 Ite domum missi, factumque referte Patrono,
 Carnifices alios ne post vos mittat Amando.

7. O nimium, dilecte Deo, cui militat æther,
 Cujus in auxilio cœlestis machina frendens
 Bella parat, lumen retrahit, lethumque minatur.
 Pro lituis tonitrus, pro telis igneus imber,
 Pro parmis quassans immarmurat arduus axis.
 Quid mirum est servisse tuis terrestria jussis,
 Quando elementa simul quatiantur, fervet Olympus.
 Cum tibi, fida tuis spes, mors injusta paratur.
 Et quanquam sint magna satis, quæ gesserit ante,

* Ita Ms., Elnon. alterum habet *Rossontus* ; at *Ressonum*, seu *Ressonum*, posteris dici supra notavimus.

A Plus tamen ista nitent, quæ cœli ex arce refulgent.
 Pulcher ubique, polo, terra, pontoque coruscans,
 Respice diffusos janjam miserando fideles ;
 Hisque jugem precibus sacris deposce salutem ;
 Quatenus invictas retinentes pectore vires,
 Nec mala nos frangant, nec mentem prospera ra-
 [pient.]

CAPUT III.

Cæcitate et paralyti puniti, sanantur ope S. Amandi.

8. Instar iter, janjamque sequentia gesta retorquent
 Carminis excursus, canitur res digna relatu.
 Mentio namque viri venerandis laudibus apta est,
 Namque Evangelium populo dum prædicat omni,
 Nescius incœpti curam laxare laboris,
 B Lassatosque artus modica reparare quiete,
 Perlustrans pagi confinia Bellovacensis ;
 * Rossontus locus est, quo Sanctus venit anhelus
 Qua modicus ripis refluit, sed massus opimis^b
 Ubere frumenti copiosi et munere Bacchi :
 Nec procul a tractu, quem cursus complet^c Oronnæ
 Hic fuerat mulier geminis viduata lucernis :
 Fronte subobscura noctis simulatio vera,
 Cujus nempe modum dum Justus cominus instans
 Scrutatur, didicit causas tempusque negatæ
 Lucis, et auguriis justas quæsisse tenebras,
 Frondicomæque Deæ se deseruisse renarrans.
 Ducit eam rigidis ramorum flexibus arbor,
 Quo caput extulerat perversa fruge colonis
 Noxia lethiferum gignens radice venenum,
 C Rustica plebs prisco quam consecraverat hosti.
 Fudit et ut mulier plangens lacrymansque querelas,
 Reddidit his Sanctus miseranti pectore voces :
 Non miranda refers, mulier cæcata reatu
 Cum proprio plangis discrimina crimine creta.
 Magna sed admiror quam sit clementia Christi,
 Cujus larga iimis te jam patientia portat.
 Cujus ad offensam proprio famulabilis hosti
 Emeritum retines damnium justumque pudorem.
 At tibi si superest amissæ cura salutis
 Assensum nostris jam tunc præbere loquellis.
 Ocyus audacter Dea quo stat pestifera, ito,
 Spe stabili confirma animum, dextramque bipenni,
 Arbor ut ad terras jam prouat acta securi,
 D Quam veneraris : enim citius promitto futurum
 Credula si fueris, felicia vota reportans,
 Quod capies celerem membrorum animæque mede-
 [lam,

^b Margini alterius Ms., adscriptum erat, *fluviofus*.
^c Imo, *Aronnæ*, ut supra adnotatum.

Sic veneranda manus jubar infert, atque relinquit
 Nox oculos, exsulque dies illuminat orbes,
 Ac mediis tenebris aurora crepuscula fundens,
 Miratur radios frons illustrata serenos,
 Quam tamen instructam veteres contemnere culpas;
 Noxia quis pridem creverunt vulnera in illa,
 Incolumem linquens, reliquos visurus amicos,
 Dimisit Sanctus, tanti largitor honoris.

9. Historiæ manifesta fides, sed mysticus illi
 Intellectus inest silvis umbratus opacis,
 Quem tentabo loquens festino pangere versu :
 Ut resonans antiqua novo symphonia flatu
 Impleat arentes supero spiramine versus.
 Arbor prisca fuit, qua vitam perdidit Eva,
 Nomen habens vitæ, si culpis abstinuisset.
 Pro dolor ! anguino nimium decepta suasu
 In lethum lapsa est, vetitum dum sumpsit edendum,
 Ad certum per lucra ruens male credula damnum.
 Sed crucis in ligno vita moriente, piati
 Sunt scelerum morbi, et vetiti transgressio pomi.
 Aspicias antiquam præsentem in stipite formam,
 Auguriis mulier cui dum famulatur ineptis,
 Scire futura volens, et jam præsentia perdit,
 Ac meritas cæcata capit pro luce tenebras.
 Sed Sanctus veniens errores dispulit atros,
 Arboris et docuit flexus succidere ferro,
 De quo magnificus cecinit Baptista Joannes,
 Arboris exiniam radici instare securim
 Fulgenti nocuos quæ truncat acumine succos,
 Et reparat celerem pia per collyria visum,
 Unguifer et medicus sic lumina reddit Amandus.

10. Hocque quod accumulans laudum præconia
 Magnificis gestis complevit, rite canamus. [Justus,
 In grege multiplici Domini quem fecit alumnus
 Divum portare jugum, servare Tonanti,
 Unus erat reliquis præfatus honore catervis,
 Ut victum sociis et congrua cuncta pararet :
 Qui dum monte tumens jussis parere magistri
 Despicit et vinum plaustris portantibus utens
 Ad Fratres deferre suos, Sanctoque negare,
 Quod sibimet deessent quæsitæ vehicula, pergit,
 Sternitur infelix subiti discrimine morbi,
 Et fera paralysis vastans crudeliter artus
 Occupat, et laxis in membris regnat habenis ;
 Elataque nimis sumptos cervice rigores
 Ocyus excutiens herbis flaccidentibus æquat :
 Ac miserum corpus lethali clade gravatum
 Pestis acerba feris stringit hinc inde catenis,
 Sanguinis arebant siccato flumine vene,
 Languida et attractis marcebant brachia nervis :
 Ac tenuem flatum de narè frequentius efflans,
 Singultus miseros mutus sermone iterabat.
 Jam quoque progrediens animæ calor ostia vitæ
 Transibat ; sed adhuc medicus vivebat Amandus,
 Cujus erat meritis ægro tribuenda medela.
 In monasterio Fratrum famulante cohorte.

• Ms. Elnon. pudor.

A Navigio deductus erat, cum rite peractis
 Officiis, mensis resideret Sanctus, edendis
 Esuriens epulis, dapibus, sed pastus olympi.
 Discipulique Pater noscens miserabile vulnus,
 Leniter arridens miseranti pectore fatur :
 Magna quidem patitur, sed adhuc potiora meretur,
 Hunc quoniam nobis jactantia vana rebellem
 Contemptusque facit, nimium quis deditus extat.
 Dixit et electum Fratrum de plebe benigna
 Presbyterum, optatæ gerulum jubet esse medelæ,
 Parte data panis, calicis quoque pocula læti,
 Vade, ait, et monacho fer hæc mandata jacenti,
 Hauriat ut calicem cum missi fragmine panis,
 Crastina cumque dies nocturnas sparserit umbras,
 Et sol flammicomus puro rutilaverit ottu,

B Visurusque illum celeri properavero gressu ;
 Excussus propriis pulso languore grabatis,
 Incolumis surgat solidatis, impero, nervis,
 Obvius ac sano procedat corpore nobis.
 Quid sermone morer, cum non medicina moretur ?
 Missa etenim monacho Patris benedictio vitam
 Reddidit, et vires medico mandante recepit.
 Hinc celer exiliit summo conamine (tellus
 Jam prope functa, suis enisa adstare columnis)
 Nec cunctatus iter jussum properare viator,
 Adventante viro procedens obvius almo
 Occurrit sanus, gratesque rependit opimas :
 Linguaque percusso dum format verba palato,
 Insonuit sermo clara de fauce loquentis,
 Surrexisse dehinc vita remeante cadaver.

C Admirans Fratrum cecinit cum laude caterva.
 Qui tamen admonitus mores mutare protervos
 Sospes cum venia sociis mirantibus ivit.
 Materie locus est triplicatum texere funem,
 Pagina sed multo versu completa redundat.
 Nec capit ulterius finalis clausula libri,
 Pluribus et quamquam studuissem pangere verbis
 Gesta viri, quivisse tamen non cuncta notare
 Confiteor : nec enim tam parva peregit, ut ullis
 Dicere sufficiam scriptis aut promere metris ;
 Quod fidei donum, meritum moresque benigni,
 Quanta per ægrotos curatio, gratia quanta,
 Virtus, bella, labor, patientia, pâlona, triumphus.

CAPUT IV.

D S. Amandi mors, sepultura. Elevatio corporis.
 Epilogus.

11. Hactenus ad finem celerans oratio ducta es
 Transte difficili, sed nunc per devia cæptum
 Flectis iter, tumidis et te convertis habenis :
 Forsan ob hoc, subtriste aliquid quia gesta loquantur,
 Proh • dolor ! est rutilo comptum fulgore beatum,
 Egregios cujus mores descripsimus usque hæc
 Qualiter ad vitam per mortis limen eundo
 Transierit, superi ponendus in ætheris aula,
 Diffugere, et finem lacrymoso pangere cantu
 Calcetenus ductum metuens concludere textum.
 Si refugis tinctum, vel dic per sæcula vivit :

Vivit enim angelicis sociatus rite catervis.
 Tristitiam liquit moriens, planctumque per arva :
 Lætitiam fecit cœlestibus arcibus amplam :
 Terra tenet terram, concrevit pulvere pulvis,
 Mortuus in tumulo recubans per dona coruscet.
 Ast speciosa choris anima est conjuncta supernis.

12. Nempè monasteriis per rura per oppida sparsa
 Celsior et melior sese structura levavit
 Helnonis nostris. Locus est de flumine dictus,
 Quod recipit largoque sinu Scarb purior effert :
 Qui fonte ex gemino Jordanis more meantes,
 Dulcia commistis conjungunt basia labris.
 Quo tumultum retinet Sanctus virtutibus auctum.
 Qui locus immenso decoratus honore nitescit,
 Pax ibidem, pietas, bonitas, concordia pollet,
 Spesque, fides, fraternus amor, dilectio summa.
 Omne bonum retinens, ad cœli culmina tendit :
 Omne malum vitans, discrimina noxia pellit.
 Nulla pericula pavens, ubi debilis omnis et æger
 Vota petita, fide in medium currente, reportat.
 O locus ! o felix fecundo germine cespes !
 Cunctis macte bonis æterna in sæcula salve.
 Veste, ove, messe, bove, alite, melle, ape, flumine
 [piscæ,

Glande, sue, flore, fronde, imbre, gramine, vite,
 Omnibus his polles tali moderante colono.
 Omnibus his retines hoc secundante Patrono.
 Flumina dant pisces, segetes terrestria solvunt :
 Escis nempè cares nullis, quia fruge redundas.
 Incola namque famem non ore, sed auribus haurit.
 Rem canimus miram, quæ credula corda requirit,
 Vivere post mortem poteris hac scire Beatum.
 • Curricula annorum centum vergente recursu
 Transierant, numerus pariter partitus et idem.
 Transiit ætheream quo vir venerandus ad aulam,
 Cum corpus tumuli disjecta mole levatum
 Incolume inventum est, et dens sublatus ab ore
 Fudit sanguineas ut vivo e corpore guttas.
 Abneget hoc facile est, quisquis de corpore Jesu
 In cruce confixi percusso militis hasta,
 Non credit manasse sacras cum sanguine lymphas.
 Si quæris testes, fidei virtute vacillans,
 Huc venias, moneo ; aspicias diversa virorum
 Agmina multiplicesque senes ætate verendos :
 Vas quoque susceptos poterit monstrare cruores.

13. O genitor, pastor, doctor, nutritor, amator !
 Quo locus iste nitet tantorum dives honorum,
 Quem cœli regnum veneranda pace receptum
 Exultat, decorat, collaudat, honorat, adornat :
 Intercede piis veniæ commercia servis,
 Ac largire tuis consortia lucis alumnis.
 Cumque Deus veniens cunctum concusserit orbem,
 Cum tremulam terram velox exusserit ignis,
 Et sol detracta ceu saccus luce carebit,
 Lunarisque globus furvo claudetur amictu,

• Hanc elevationem contigisse an. 123, post obitum ejus diximus, § 15.

• Addebatur : *Explicit Vita B. Amandi Confessoris Christi, de prosa oratione in Heroicum carmen metrico*

A Sulphur, pix, horror, tortor, formenta, caminus,
 Affuerint, Judexque sedens justissimus illic,
 Sanctorumque cohors ornata sedilia habebit,
 Inter et hos proceres cum celsum jure tribunal
 Consulibus junctis consederis Arbitrator orbis,
 Judicium et justum libris pandetur apertis,
 Eheu quid faciam tunc ? me quis Sanctus ab ira
 Conteget instanti ? quæ me defensio tantis
 Cladibus eripiet ? Cujus sub tegmine montis
 Abscondendus ero, flammis ne exurar acerbis ?
 Quod me tunc operis justum velamen opertum
 Eximet et tanti secernet ab igne camini ?
 Oro, tui tunc, sancte Pater, miserere poetæ,
 Dextris atque tuum turmis conjunge Milonem.
 Extremum sat erit vel commeruisse locellum.

B Est etiam mihimet fiducia magna misello,
 Hoc opere horrendos exstingui posse furores,
 Schemate quod vili scriptum est, sed vate fideli.
 Parvus honor carmen stolidum est, sed grandia amo-
 Sunt mihi vota tuis in laudibus, optime Pastor. [ris
 Et si respicias animi præcordia nostri.
 In his quæ fuerat nobis devota voluntas,
 Non damnanda aderit, velut æstimo, parva facultas.
 Orbis honor, nostrumque decus, Pater alme, valeto,
 Ante tuum tumultum jugiter recinemus, Aveto,
 Tu dignus salve, nobis præbeto valere.

14. En opus, alme Deus, hominum Sator atque
 [Redemptor,

Ad laudem obtulimus præclari præsulis istud,
 Acceptumque tuis ut sit conspectibus ordo.
 C Omnis in ecclesiam mundus sua munera defert,
 Ille nitet sensu velut auro, munus et alter
 Argenti eloquio portans candescit honesto,
 Cantorumque chorus vocali concinit ære,
 Fertur ab hoc coctus gemino bis tinctus amore,
 Offert et to. tam carnis maceratio byssum,
 Lignum incorruptum hic corpus gerit immaculatum,
 Actibus ille piis ceu pulchro splendet olivo,
 Perfususque bono ut thimiamato fragrat odore.
 Ast ergo munificis commisti cœtibus assum
 Pauper, egenus, inops, trepidans, confusus, et angens :
 Qui fero nil placitum, quod in ara ponere fas sit.
 Pellis ob hoc mihi rubra genas verecundia pingit.
 Hoc carmen textum caprinis offero pilis,
 Meque simul hircum pro crimine mortificandum.
 D Sed qui pro minimo viduam quadrante beasti,
 Munera quæ solvo placato suspice vultu,
 Et tua laus nostro perduret in ore per ævum,
 Qui solum regnumque tenes per sæcla supernum.
 Chare, meum completur iter, requiesce, viator b.

VERSICULI WLFJII • IN CONFIRMATIONE
 OPERIS.

Carmina sideros merito scandentia campos,

stylo transfusa, habens libellos 4, in quibus continen-
 tur versus 1818.

• Wlfajus monachus, al. Wlfagus, condiscipulus
 ante Milonis sub Hainino. Subsecutis mox tempori

Ut vigeant nostro, Milo favore petis.
 Quorum vis tanta est, talique refulget honore,
 Ut nequeant nostro dicier eloquio.
 Aurea materies argento cingitur albo,
 Ornat et eloquium lucida massa suum.
 Non opus ut nostri decorentur fame verbi.
 Ejus honore vigent, cujus amore nitent.
 Hæc archipræsul toto notissimus orbe
 • Hingmarus verbis sustulit eximiis.
 Hæc Pater et Dominus Cameracæ gloria plebis
 Mitis Adalardus extulit ore pio.
 • Teudricus tali laude beavit ovas :
 Carmina dulcisono nimium currentia plectro,
 Digna palere polo, macta valere Deo.
 Præbuit his stipulam præclarus Episcopus • Emmo,

bus fuisse aliquem Vulfadum abbatem monasterii Resbacensis tradit Claud. Rober. agens de eo monasterio : ac alium Vulphadum, seu Vulphandum, archiep. Bituric. proferunt idem Robertus et Jo. Chenu : quos ab hoc diversos arbitramur.

• Hincmarus archiep. Rhemensis sedit ab an. 835 ad 822.

• B. Theodericus ep. Camerac. ab an. 832 ad 863. Agemus de eo § Augusti.

• Emmo, vel Imo ep. Noviomensis, interfectus a Normannis an. 859, aut sequ.

• Varii eo tempore fuerunt Adalardi abbates. *Temporibus Lotharii imper. devenit Abbatia S. Vedasti, in manus Adalardi comitis : et quidem an. 852 sub ejus potestate cœnobitæ erant, uti dictum supra in hist. miraculorum S. Vedasti. Præerat et comes Adalardus cœnobio S. Quentinii, regni Caroli Calvi 13,*

A Affligens digitis pulchra elementa suis.
 Hæc pater et pastor clero gravissimus omni
 Mitis • Adalardus extulit ore pio.
 Hæc tuus hæcque meus • Haiminus jure magister,
 Quo duce firmavit devia nemo petit.
 Corpore præmodicus, sed mentis acumine magnus,
 • Teudingus dextram præbuit ipse suam,
 Quæ domus, oro, ruat tantis suffulta columnis,
 Flumina nulla pavet, flamina nulla timet.
 Sed tamen ut numerus septenus sit perfectus,
 Septima sum tecto, Milo, columna tuo.
 Sunt equidem nostro tua carmina digna patrono,
 Judicio nostro, cujus honore micant.
 Virgilii pulchro furas jam cinge cothurno,
 Sed supera falsum vera canendo virum.

B apud Heremæum. Alius fuit Adalardus abbas monasterii S. Bertini apud Sithivenses, in monasterio Elnon. mortuus an. 864. De eo agis Iper. in Chron. Bertin. Ms. cap. 13, 14 et 15. Eodem tempore Elnonensibus præfuisse Adalardum abbatem, ac decessisse an. 863, scribit Jo. Cognatus, l. II, hist. Tornac. ex Chron. Elnon. ut, nisi per errorem aliquibus tabulis sit intrusus, suspicemur eundem esse. Paulo his antiquiores fuere, S. Adalardus Corbeicæ Francicæ Abbas, cujus vitam dedimus 2. Jan. ejusque discipulus Adalardus, Corbeicæ Saxonice primus abbas.

• F. Haiminus discipulus Alcuini, monachus Vedastinus, cujus calamo dedimus supra descripta miracula S. Vedasti : ubi diximus obiisse anno 845.

• In antiquo Chronici Blandinensis fragmento infra de eo agitur, et traditur, anno 850. Teutingus ordinatus viii Idus martii.

ADDITIO

AD LIBELLUM VITÆ SANCTI AMANDI.

(Apud Mabill. Acta SS. ord. S. Bened.)

1. Præfato libello de virtutibus Sancti edito, sciendum est quantus vir idem, et cujus honoris habitus est apud homines, licet ipse declinare honores mundi semper desideraret. Nam reges et reginæ pluresque illustres viri ei venerationem et gratiam plurimum impendere studuerunt, et de facultatibus suis vivo adhuc illum in corpore manentem non modice ditaverunt; villas quoque et prædia ac proprias hæreditates, cognoscentes eum esse servum Domini, fidelissima devotione ei se conferre gaudebant. Ubi ipse vir Domini Amandus sagacissima industria fidelibus

• Præter monasterium Blandinium S. Amandus in castro Gandavo construxit cœnobium Gandam appellatum, postea S. Bavonis dictum. De Marcianensi in Actis S. Rictrudis, de Lutofano in Hannonia et Rotnascensi in Brabantio constitutis, quæ nunc sunt collegia canonicorum, legendus Baldericus episc. in Chron. Camerac. et Atreb. lib. II, cap. 43 et seq. His insuper S. Amandi consilio et instinctu S. Vincentius seu Madelgarius Sogniense in Brabantio ad fluvium Sennam; S. Gertrudis Nivalense itidem in Brabantia; S. Gistenus Cellense in Hannonia, nunc conditoris sui nomine decoratum; S. Waldetrudis Castriolense; S. Vicentius ejus maritus Altimontense; S. Aldegundis Melbodiense, et alii alia monasteria condiderunt, ut in propriis eorum Actis legitur.

C viris et Christo sincere desiderantibus militare, monasterio construendo studiosissime elaborabat. Nam monasterium quod dicitur Blandinium, in Castro Gandavo situm, • aliudque quod vocatur Marcianas, necnon et illud cui ipse sanctus vir Lotosa nomen imposuit; seu Rotnace, quod est præfate pene contiguum; cellulamque quæ nuncupatur Barisiacus, quem locum cum adjacentibus sibi appendiciis Hildericus rex • et Himnechildis regina visi sunt condonasse : cuncta hæc ab ipso Dei viro ædificata fuisse pene omnibus notum est, in quibus loci Fra-

• In vico Barisiaco, *Barysy*, diocesis Laudunensis ab oppidis Cociaco et Calneio ac fluvio Oesia una fere leuca disparato exstat etiam nunc prioratus abbatie Elnouensi seu S. Amandi attributus : cui Andreas S. Amandi discipulus, postea Elnonensis abbas, ab ipso Amando primus præfectus est.

• Quis sit Hildericus iste et Himnechildis regina lis est inter eruditos. Henschenius in Comment. in Vitam S. Amandi, num. 10 et alibi, censet Childericum istum esse Sigiberti filium, qui cum Himnechilde matre post Sigiberti obitum Austrasios rexit. Alii Childericum esse volunt Chlodovei secundi filium : et Himnechildis loco reponendam esse vel Balthildem matrem vel Blidechildem Childerici ipsius uxorem.